

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

PERHEIDEN PARISSA

Perhekeskukset hyvinvointia edistämässä

Tuija Raatikainen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11/2010

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Tuija Raatikainen	Sivumäärä 68 ja 5 liitesivua
Työn nimi Perheiden parissa - Perhekeskukset hyvinvointia edistämässä	
Ohjaava(t) opettaja(t) Jukka Määttä, Jussi Ronkainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Pelastakaa Lapset ry, Itä-Suomen aluetoimisto Eeva-Liisa Wallius	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ja kartoittaa Suomessa toimivien perhekeskusten tämän hetkistä tilannetta. Tarkoituksena oli tarkastella millaiseksi perhekeskusten toiminta on kehittynyt, millaista yhteistyötä niissä tehdään sekä millaisena nähdään perhekeskusten toiminnan vaikuttavuus lapsiperheiden hyvinvointiin.</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli kyselyn avulla tuoda esille perhekeskusten näkemyksiä, kokemuksia ja mielipiteitä sekä niiden myötä auttaa Perheentalo Joensuu -hankkeen suunnitteluvaihetta.</p> <p>Tutkimuksessa on käytetty kvalitatiivista tutkimusmenetelmää ja tutkimusaineisto on kerätty kyselylomakkeella avointen kysymysten muodossa. Kyselylomakkeita lähetettiin sähköpostitse 58 perhekeskukselle. Kyselylomakkeita palautui 23 kappaletta ja tutkimusaineisto analysoitiin perinteisellä sisällön-analyysillä.</p> <p>Tutkimuksen tulosten perusteella perhekeskusten toimintatavat ja palvelut vaihtelevat paikkakunnittain ja toimijoittain. Yhteistä perhekeskuksille näyttää kuitenkin olevan toimijoiden yhteistyö ja verkostoituminen.</p> <p>Perhekeskusten toiminnan koetaan tukevan perheiden hyvinvointia ja arjessa jaksamista. Perhekeskusten nähdään toteuttavan onnistuneesti matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää työtä sekä tarjoavan perheille mahdollisuuksia vertaistukeen ja sosiaalisten verkostojen luomiseen.</p>	
Asiasanat lapsiperhe, vanhemmuus, hyvinvointi, perhekeskus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Author Tuija Raatikainen	Number of Pages 68 + 5
Title Among Families - Family centres as Contributors to Well-being	
Supervisor(s) Jukka Määttä, Jussi Ronkainen	
Subscriber and/or Mentor Save the Children Finland, Regional Office of Eastern Finland Eeva-Liisa Wallius	
<p>Abstract</p> <p>The aim of this thesis was to clarify and survey the present situation of the family centres that are functioning in Finland. The aim was to examine the development of the family centres' operation, what kind of co-operation is done in them and how the operational impressiveness to the well-being of families with children is seen.</p> <p>The aim of the study was to bring forth views, experiences and opinions from the family centres with the help of a questionnaire hence helping the planning of a Family House Joensuu –project.</p> <p>Qualitative research method has been used in the study and the study material has been collected by a questionnaire in the form of open questions. The questionnaires were sent by email to 58 family centres. Of the questionnaires 23 were returned and the study material was analysed by a traditional content analysis.</p> <p>On the grounds of this study the procedures and services of the family centres vary from place to place according to the operators. However, one common feature to the family centres seems to be the co-operation and networking of the operators. The operation of the family centres is seen as supporting the well-being of families and their every day management. The family centres are seen as successfully fulfilling low threshold preventive work and offering families opportunities to peer support and to creating social networks.</p>	
Keywords families with children, parenthood, well-being, family centre	

TIIVISTELMÄ	
ABSTRACT	
SISÄLLYS	
JOHDANTO	
1 LAPSIPERHEET SUOMESSA	7
1.1 Lapsiperheet	7
1.2 Lapsiperheiden hyvinvointi	8
1.3 Hyvinvoinnin tila	10
1.4 Hyvinvoinnin tukeminen	12
2 YHTEISÖLLISYYDEN MERKITYS	14
2.1 Yhteisöllisyys	15
2.2 Yhteisöllisyyden voima	16
2.3 Osallisuus	18
3 YHTEISTYÖ	19
3.1 Monitoimijuus	20
3.2 Monitoimijuus perhekeskuksissa	20
3.3 Kolmas sektori palvelujen tuottajana	22
4 PERHEKESKUKSET SUOMESSA	23
4.1 Perhekeskus	24
4.2 Perhekeskustoiminnan kehittäminen PERHE-hankkeessa	25
4.3 Poliittiset ohjelmat taustalla	28
5 TUTKIMUS JA SEN TOTEUTTAMINEN	29
5.1 Tutkimustehtävä	30
5.2 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä	31
5.3 Kysely	32
5.4 Aineiston käsittely ja analyysi	34
5.5 Tutkimuksen raportointi	36
5.6 Tutkimuksen luotettavuus	36
6 TUTKIMUKSEN TULOKSIA	38
6.1 Perhekeskusten toimintapohja	38
6.2 Perhekeskusten toimintoja ja palveluja	39
6.3 Mielipiteitä toiminnoista ja palveluista	41
6.4 Toiminnan vaikuttavuus	43
6.5 Toimijoiden yhteistyö	45
6.6 Toiminnan vahvuuksia ja heikkouksia	48
6.7 Toiminnan mahdollisuuksia ja haasteita	50
6.8 Neuvoja suunnitteilla oleville tai aloittaville perhekeskuksille	52
6.9 Perhekeskusten hyviä käytänteitä	57
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	58
8 POHDINTA	63
LÄHTEET	69
LIITTEET	74

JOHDANTO

Lapsiperheiden hyvinvointia on mitattu useilla mittareilla, jotka kertovat suomalaisperheiden ja -lasten enemmistön hyvinvoinnin parantuneen viime vuosikymmenten aikana. Lisääntyneet lastensuojelutoimet, mielenterveysongelmat ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä kertovat samaan aikaan perheissä koettavasta pahoinvoinnista.

Lapsiperheiden ongelmiin ja pahoinvointiin vastataan usein lastensuojelun keinoin. Viime vuosina on pohdittu kuinka palvelut voisivat vastata perheiden tarpeisiin ja kuinka asioihin voitaisiin vaikuttaa ennen kuin ne ovat kasvaneet suuriksi ongelmiksi. Tällöin hyvinvoinnin tukeminen arjessa, ennaltaehkäisevä työ ja ennakoiva tuki ovat nousseet tärkeään osaan. Suomeen on kehitetty perhekeskuksia, joiden toiminnalla pyritään vastaamaan perheiden tarpeisiin ja lisäämään perheiden hyvinvointia.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ja kartoittaa Suomessa toimivien perhekeskusten tämän hetkistä tilannetta. Tarkoituksena oli tarkastella millaista on perhekeskusten toiminta, millaista yhteistyötä niissä tehdään sekä millaisena nähdään perhekeskusten toiminnan vaikuttavuus lapsiperheiden hyvinvointiin. Tutkimuksen tarkoituksena oli kyselyn avulla tuoda esille perhekeskusten näkemyksiä, kokemuksia sekä mielipiteitä ja niiden myötä auttaa Perheentalo Joensuu -hankkeen suunnitteluvaihetta.

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi keväällä 2010 ja varsinainen tutkimusvaihe toteutui syksyllä 2010. Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimuksessa tarvittavat tiedot, näkemykset, mielipiteet ja kokemukset kerättiin perhekeskuksilta kyselylomakkeen avulla. Perhekeskuksille suunnatussa kyselylomakkeessa käytettiin avoimia kysymyksiä, koska tällä tavoin katsottiin saatavan parhaiten vastaukset tutkimuskysymyksiin sekä näkemyksiä perhekeskusten toiminnasta.

Perhekeskuksen määrittely hakee vielä muotoaan ja perhekeskus –nimikkeen alta löytyy monenlaisia yhteisöjä aina yksityisistä lastensuojelulaitoksista kunnallisiin ja seudullisiin perhepalveluverkostoihin. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on koota tietoa, jota voidaan hyödyntää Perheentalo Joensuu –hankkeessa. Tästä näkökulmasta johtuen opinnäytetyössä keskitytään tarkastelemaan julkisen ja kolmannen sektorin toimesta tapahtuvaa perhekeskusten toimintaa. Mukana tutkimuksessa on siis perhekeskuksia, jotka toimivat julkisen sektorin toimintana, monitoimijaisena tai järjestöpohjaisena toimintana. Tästä tutkimuksesta on rajattu pois perhekeskusnimikkeen alla toimivat yksityiset lastensuojelulaitokset, osuuskuntien järjestämä toiminta sekä yhteisöt, jotka järjestävät toimintaa pienimuotoisesti vain kerran tai kahdesti viikossa esimerkiksi perhekahvilatoimintana.

Opinnäytetyön alkuosassa avataan käsitteitä lapsiperheet, yhteisöllisyys, monitoimijuus ja perhekeskus. Tämän jälkeen käydään läpi tutkimuksen vaiheet ja tutkimuksen tulokset. Tutkimustulosten loppuosaan on koottu perhekeskusten esille tuomia neuvoja ja hyviä käytänteitä toimintaansa suunnitteleville tai aloittaville perhekeskuksille. Opinnäytetyön loppuosa koostuu tutkimustulosten tarkastelusta ja pohdinnasta.

1 LAPSIPERHEET SUOMESSA

1.1 Lapsiperheet

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli vuoden 2009 lopussa noin 1 068 500 lasta, jotka olivat iältään 0-17 -vuotiaita. Lasten osuus koko väestöstä on noin 20 prosenttia. Lapsiperheisiin puolestaan kuuluu noin 40 prosenttia Suomen väestöstä. Lapsiperheeksi määritellään perhe, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi. Suomalaisessa lapsiperheessä asuu keskimäärin 1,83 lasta. Suomessa on noin 584 000 lapsiperhettä, joista kahden vanhemman perheitä on noin 80 prosenttia, yksinhuoltajien perheitä noin 20 prosenttia ja uusperheitä noin 9 prosenttia. Yksinhuoltaja on yleensä äiti, sillä vain alle kolmessa prosentissa lapsiperheitä lasten kanssa asuu pelkästään isä. Uusperheessä on vähintään yksi alle 18-vuotias vain toisen vanhemman lapsi. Näitä lapsia on Suomessa lähes 78 000. (Tilastokeskus 2010a.)

Väestöliiton perhebarometrissa 2007 vertailtiin perheen merkitystä vuosilta 2007 ja 1997. Selvityksen mukaan perheen merkitys on pysynyt varsin pitkälti samana viimeisten kymmenen vuoden aikana. Perheen tärkeimpinä merkityksinä pidetään edelleen läheisyyttä, yhdessä olemista ja henkistä tukea. Nykyisin perhe merkitsee entistä useammalle suojaa, kuulumista johonkin, perinteitä ja järjestystä elämässä. Tämän on ajateltu johtuvan tarpeesta hakea turvaa, suojaa ja pysyvyyttä nykyisessä epävarmassa, jatkuvien muutosten maailmassa. Perhebarometrin mukaan entistä harvemmalle perhe merkitsee velvollisuutta. Vuosien 2007 ja 1997 vastauksia vertailtaessa, erityisesti kuuluminen johonkin, yhdessä tekeminen, järjestys elämässä, perinteet ja suoja ovat kasvaneet perheen merkityksinä. (Paajanen 2007, 26.)

Perhe nähdään tärkeänä yhteiskunnan perusyksikkönä, jota suomalainen perhepolitiikka pyrkii tukemaan luomalla lapsille turvallisen kasvuympäristön ja vanhemmille aineelliset ja henkiset mahdollisuudet synnyttää ja kasvattaa lapsia. Perhepoliittisilla päätöksillä voidaan vaikuttaa lapsiperheiden jokapäiväiseen elämään. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 4.) Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen on viime aikoina alettu nähdä tärkeänä sijoituksena yhteiskunnan tulevaisuudelle. Lapsiperhei-

den hyvinvointia pyritään edistämään ja ongelmia ehkäisemään monilla yhteiskunnallisilla toimilla alkaen päätöksenteosta, joista esimerkkinä ovat alkoholipolitiikka, vanhempien työssäkäyntiin liittyvät ratkaisut ja lastensuojelulaki. Yhteiskunnalliset päätökset voivat osaltaan tukea tai kaventaa vanhempien, lasten ja lapsiperheiden mahdollisuuksia hyvään elämään ja hyvinvointiin. (Rönkä & Kinnunen 2002, 4-6.)

Jokaisen lapsiperheen sisältä ja ulkopuolelta löytyy useita tekijöitä, jotka voivat tukea tai uhata perheen hyvinvointia tai vanhemmuutta. Tämän päivän vanhemmat ovat tutkitusti aiempaa tietoisempia kasvatustehtävästään, mutta vanhemmuuteen heijastuu monia tekijöitä, kuten yhteiskunnalliset ja työelämän muutokset, työn ja perheen yhteensovittaminen, perherakenteen muutokset sekä sosiaalisten verkostojen mureneminen. Yhteiskunnalliset muutokset näkyvät esimerkiksi perhe- ja peruspalveluiden säästöinä ja karsimisena. Perherakenteen muutokset näkyvät eroperheiden ja uusperheiden määrässä. Sosiaalisten verkostojen mureneminen näkyy arjen pulmissa tuen ja neuvojen puutteena kun isovanhemmat, sukulaiset tai ystävät asuvat kaukana eikä naapureita tunneta. (Rönkä & Kinnunen 2002, 4-5.)

1.2 Lapsiperheiden hyvinvointi

Perinteisesti hyvinvointia on mitattu taloudellisilla mittareilla, mutta hyvinvoinnilla voidaan katsoa olevan monia eri ulottuvuuksia. Hyvinvointia voidaan tarkastella objektiivisilla, numeerisesti mitattavilla tekijöillä tai subjektiivisilla, ihmisten tulkintoihin perustuvilla tekijöillä. Keskeisiin hyvinvoinnin tekijöihin luetaan perustarpeiden tyydyttyminen, taloudellinen toimeentulo, terveys, koulutus, asuminen, turvallisuus ja sosiaaliset suhteet. Ihmisten hyvinvointiin vaikuttavat näiden lisäksi myös luonto, kansalaisoikeudet sekä mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Hyvinvoinnin määrittelyyn ja mittaamiseen ei liity pelkästään aineellisen vaurauden korostaminen, vaan yhä enenevässä määrin elämisen merkityksellisyys, ihmissuhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuuden kokemukset sekä huono-osaisuuden välttäminen. (Bardy 2009, 228-232.)

Lapsiperheiden hyvinvointi ei ole yksiselitteinen asia, sillä siihen liittyy kaikkien perheenjäsenten osallisuus hyvinvoinnista. Perheen yhteiset, sisäiset asiat sekä jokaisen perheen jäsenen omat kokemukset eri toiminta- ja kasvu ympäristöistä muodostavat perheen yhteisen hyvinvoinnin. Matti Rimpelän (2010) mukaan lapsiperheiden hyvinvointi koostuu äidin, isän ja lasten terveydestä ja hyvinvoinnista, lasten lukumäärästä ja iästä, vanhemmuudesta, parisuhteesta, perheen elinoloista ja saatavilla olevasta tuesta. Konkreettisesti lasten hyvinvointiin vaikuttavat suuresti arjen kasvuympäristöt, joita ovat oma perhe, päivähoido, koulu, harrastukset sekä muu lähiympäristö ja -yhteisöt. Nykyään lapsen kasvuympäristönä nähdään myös media ja katu. Lapsen kannalta tärkeimpänä kasvu- ja kehitysympäristönä nähdään kuitenkin oma perhe.

Lasten hyvinvoinnin nähdään olevan monella tavalla yhteydessä vanhempiin ja heidän hyvinvointiin. Aikuisten maailmasta työelämän haasteet ja toimeentulon vaikeudet voivat heijastua lasten asemaan. Työn ja perheen yhteensovittaminen luo usein paineita vanhemmille, jolloin vanhemmuutta voi kuormittaa ajan puute, väsymys, syyllisyyden tunne tai toimeentulo-ongelmat, jota kokevat etenkin yksinhuoltajat ja monilapsiset perheet. Vanhemmuuteen ja lasten hyvinvointiin heijastuvat myös parisuhteen ristiriidat. Lapsiperheiden hyvinvointia voidaan siis tarkastella sen jokaisen jäsenen kannalta, niin lasten kuin vanhempienkin. Jokaisella perheenjäsenellä voi olla hyvin erilaisia kokemuksia ja omanlaisensa näkemys perheen hyvinvoinnista ja käsitys siitä, mitä on hyvä perhe-elämä. Hyvinvointia voidaan mitata myös "onnellisuustutkimuksilla", jolloin ajatellaan, että jokainen on oman hyvinvointinsa paras asiantuntija. (Rönkä & Kinnunen 2002, 4-6.)

Mirjam Kallandin mukaan lapsi tarvitsee hyvin voidakseen turvallisen kiintymyssuhteen, rakkaudellista huolenpitoa, arkihoivaa. Hyvinvoiva lapsi osaa leikkiä, oppia, käsitellä menetyksiä, vastoinkäymisiä, pettymyksiä ja kipua sekä odottaa elämästään hyvää. Hyvinvoiva vanhempi kykenee huolehtimaan lapsestaan, hakemaan tarvitseensa apua sekä nauttimaan vanhemmuudestaan. Hyvinvoivalla perheellä on voimavaroja selviytyä sekä arjen vaatimuksista että vastoinkäymisistä. (Kalland 2006, 3-4.)

1.3 Hyvinvoinnin tila

Suomalaisperheiden ja -lasten enemmistön hyvinvointi on viime vuosikymmenten aikana monilla mittareilla mitattuna parantunut, mutta osalla lapsista ja lapsiperheistä pahoinvointi on yleistynyt ja osalle perheistä on kasautunut moniongelmaisuutta ja vaikeaa pahoinvointia. Lasten pahoinvointi näkyy lastensuojelun ja mielenterveyspalvelujen kasvuna ja kuluina. Lastensuojelupalvelujen taustalla nähdään usein vanhempien jaksamattomuus, mutta myös monet niin sanotut tavalliset työssäkäyvät vanhemmat kokevat aikapulaa ja ovat huolissaan vanhemmuudestaan ja vanhempana jaksamisestaan. (Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 11.)

Vanhempien huoli omasta jaksamisesta on melko yleistä, sillä tutkimusten mukaan kaksi vanhempaa viidestä on huolissaan jaksamisestaan vanhempana. Äidit huolestuvat useammin kuin isät ja yksinhuoltajuuden sekä pienituloisuuden on todettu lisäävän huolen määrää. Vanhemman oma uupumus, väsymys ja masentuneisuus lisäävät todennäköisyyttä huolestumiseen omasta jaksamisesta vanhempana. Työn vaatimukset, työn ja perheen yhteensovittaminen, parisuhteen ongelmat ja oma terveydentila voivat myös olla vanhemmuuden huolen taustalla. Vanhemmat kokevat suhteellisen harvoin saavansa riittävästi konkreettista apua tai henkistä tukea vanhemmuuteen ja tarvitessaan tukea he saavat sitä lähinnä puolisoiltaan. (Lammi-Taskula & Salmi 2008, 38-52.)

Suomalaisperheiden hyvinvoinnin tilassa huolta ovat herättäneet lapsiperheiden köyhyys, mielenterveys- ja päihdeongelmat, lasten eriarvoistuminen ja hukassa oleva vanhemmuus sekä lapsuuden lyhentymisen. Syitä kasvaneelle pahoinvoinnille on etsitty muun muassa perheiden hajoamisesta, vanhempien kiireestä ja työpaineista, tietokoneista, televisiosta, yliseksualisoituneesta kulttuurista sekä 1990-luvun laman seurauksista. (Niemelä 2007, 4.)

Peruspalveluministeri Paula Risikko toteaa, että 1990-luvun lama vaikutti lapsiperheiden hyvinvointiin merkitsevästi monin eri tavoin. Taloudellisten ja vanhemmuuden haasteiden keskellä perheille tärkeitä perus- ja perhepalveluja karsittiin, muun muassa perheiden kotipalveluja, perhevalmennuksia ja koululaisten terveystarkastuksia lopetettiin tai vähennettiin. Peruspalvelujen, ehkäisevän työn ja varhaisen puuttumi-

sen karsimisen nähdään osaltaan johtaneen kalliiden erityispalvelujen kasvuun. Tämä on näkynyt kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja erityisopetuksessa olevien lasten määrän kaksinkertaistumisena sekä lasten ja nuorten psykiatrisen erikoissairaanhoidon kolmin - nelinkertaistumisena. 2000-luvulla mielenterveys- ja lastensuojelun palvelutarpeiden kasvun myötä lähes 80 prosentilla sijoitetuista lapsista on mielenterveyteen liittyviä ongelmia ja suurin syy lasten kodin ulkopuoliselle sijoittamiselle on ollut vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat. Viime vuosien taloudellinen taantuma on lisännyt syrjäytymisen riskiä, joka ilmenee 1990-luvun laman tavoin. Tällä hetkellä arvioidaan olevan vähintään 65 000 nuorta vaarassa syrjäytyä ja määrän oletetaan lisääntyvän tuhannella nuorella joka vuosi. Lapsiperheiden ja yhteiskunnan kannalta huomioitavaa on, että tapahtumat heijastuvat aina seuraavaan sukupolveen. (Risikko 2010b)

Terveiden ja hyvinvointilaitoksen selvitysten mukaan eräs perheiden hyvinvointia heikentävä tekijä tänä päivänä on terveys- ja tuloerojen kasvaminen ja lapsiperheiden köyhyyden lisääntyminen. Lapsiperheiden köyhyysriskiä lisäävät vanhempien alhainen koulutustaso, pitkäaikainen työttömyys ja perheiden hajoaminen. Nykyisellään lähes puolet lapsiperheistä kokee menojen kattamisen hankalaksi, yksinhuoltajista jopa kaksi kolmesta. Pienituloiset lapsiperheet joutuvat elämään "kädestä suuhun" ja yllättävät menot voivat vaikeuttaa elämää huomattavasti. (Lammi-Taskula ym. 2009, 11,15.)

Nykyisin perheiden ja lasten hyvinvoinnin heikkenemisen todetaan paljolti liittyvän vanhempien alkoholinkäyttöön. Päihdeongelmaan voi liittyä myös väkivaltaa, lasten huolenpidon puutetta tai kaltoinkohtelua sekä ongelmien ylisukupolvisuutta. Satunnainenkin päihteiden runsas käyttö altistaa lapsia vaaratilanteille, turvattomuudelle ja laiminlyönnelle. (Lammi-Taskula ym. 2009, 15-16.)

Lapsiperheiden hyvinvointiin nähdään merkittävästi vaikuttavan kokemukset vanhemmuuden iloista ja murheista, joiden ympärille rakentuu jokapäiväinen lapsen ja vanhemman vastavuoroinen suhde. Tämä on tärkeä osa perheen hyvinvointia niin kuin muutkin päivittäiset perusasiat, kuten nukkuminen, syöminen, peseytyminen ja pukeutuminen. (Lammi-Taskula ym. 2009, 14.) Perheen lisäksi kaikilla muillakin arjen kasvuympäristöillä on suuri vaikutus hyvinvointiin. Tämä voi näkyä esimerkiksi päi-

väkodin myönteisenä ja voimaa antavana kasvatuskumppanuutena tai kielteisesti koulujen ja päiväkotien suurten lapsiryhmien muodossa, koulukiusaamisena tai lapsen väsymyksenä. Monien suomalaislasten ja nuorten on todettu nykyisin nukkuvan liian vähän ja olevan liian paljon yksinään kotona. (Kalland 2006, 6-7.)

1.4 Hyvinvoinnin tukeminen

Laadukkaiden palvelujen ja riittävien perhepoliittisten tulonsiirtojen nähdään toimivan suojaavina tekijöinä perheiden hyvinvoinnille. Mirjam Kalland (2006, 7, 9) toteaa, että parhaiten perheiden hyvinvoinnin tukeminen tapahtuu kun palvelut säilytetään korkeatasoisina, toteutetaan moniammatillista työtä ja hoitoketjut ovat valmiiksi mietittyjä. Huoleen vanhempien voimavarojen riittävyydestä on pyritty vastaamaan monilla valtakunnallisilla sosiaalialan ja terveydenhuollon kehittämishankkeilla, kuntien lapsipoliittisilla ohjelmilla ja järjestöjen kehittämishankkeilla (Paavola 2004, 4).

Paula Risikko tuo esille näkemyksen, jonka mukaan perhepalvelut ovat kykenemättömiä tukemaan perheiden hyvinvointia, mikäli palvelut ovat hajallaan, pirstoituneita ja erilaiset ammattiryhmät auttavat perheitä luukutetusti. Tällaiset palvelut koetaan perheissä raskaina ja vaivalloisina. Palveluilla ei kyetä tukemaan perheiden hyvinvointia, mikäli auttaminen aloitetaan liian myöhään tai mikäli hoidetaan pelkästään oiretta, syyn jäädessä hoitamatta. (Risikko 2010b.)

Lapsiperheiden ongelmat ja pahoinvointi näkyvät konkreettisesti huostaanottoilastoissa ja lastensuojelun tukitoimien kasvavassa määrässä. Moniin lapsiperheiden ongelmiin pyritään edelleen vastaamaan lastensuojelun keinoin, mutta samalla etsitään mahdollisuuksia vaikuttaa asioihin aikaisemmassa vaiheessa. Entistä enemmän on ryhdytty kiinnittämään huomiota hyvinvoinnin tukemiseen, ennaltaehkäisevään työhön ja ennakoivaan tukeen. Anne-Mari Röpelin toteaa tehokkaana keinona olevan yhteisöllisyyden tukemisen, lapsiperheiden tukemisen heidän asuinympäristössään sekä palvelujen tarjoamisen yhteisö- ja ryhmämuotoisesti. Perheiden hyvinvoinnin perustan nähdään olevan arjessa, omissa sosiaalisissa verkostoissa, lähiyhteisössä ja ympäristössä. Syrjäytymisen ehkäisemisessä ja hyvinvoinnin edistä-

misessä keskeisenä pidetään osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistumista. (Röpelinen 2008, 127.)

Lapsiperheiden hyvinvointia on viime aikoina pyritty edistämään vanhemmuutta, parisuhdetta, lasten kasvua ja kehitystä tukevilla palveluilla sekä perheen omia voimavaroja vahvistavilla palveluilla. Työkaluja on kehitetty kokonaisvaltaiseen palveluun, monitoimijuuteen ja matalan kynnyksen auttamiseen. Lisäksi on huomioitu arjessa selviytymisen tukeminen esimerkiksi elvyttämällä uudelleen kuntien kotipalveluita. Huomiota kiinnitetään myös lasten ja nuorten kehitysympäristöihin sekä kasvunkumppanien mahdollisuuksiin toimia voimaa antavina. (Risikko 2010b.)

Lapsiperheiden hyvinvoinnin merkittävinä tekijöinä pidetään vanhempien valmiuksia vanhemmuuteen ja elämänhallintaa. Elämäntilanteet, muutokset, vastoinkäymiset, lastenkasvatus ja vanhempien omat voimavarat ovat tärkeitä vanhemmuuteen vaikuttavia tekijöitä. Anne-Mari Röpelin tuo esiin näkemyksen, jonka mukaan vanhemmuutta ja perheyhteisyyttä voidaan yhteistyössä tukea mielekkään yhteisen toiminnan, elämysten ja kokemusten kautta. Ryhmissä toimiessa muiden vanhempien havainnoiminen, vertailu ja vinkit voivat toimia vanhemmuutta ja itsetuntoa tukevinä. Oman lapsen havainnoiminen ryhmässä, muiden havainnoista kuuleminen, uuden tiedon saaminen ja vertaistuki voivat vahvistaa vanhemmuutta. Uudet tiedot ja taidot sekä tiedon saaminen palveluista ja toimintamuodoista voivat helpottaa arkea ja auttaa arjessa jaksamista. Uusilla sosiaalisilla suhteilla voidaan vahvistaa sosiaalista verkostoa, mikä puolestaan voi lisätä yhteisöllistä kasvatusta, vastuun ottamista ja tarvittaessa avun hakemista ja avun saamista. Vanhemmuuden tukemisessa on tärkeää keskustelujen kautta toteutunut ongelmien suhteuttaminen, muiden kokemusten kuuleminen, omien kokemusten ja tunteiden purkaminen, kasvatusvinkkien ja palautteen saaminen sekä tiedon välittäminen. (Röpelinen 2008, 132-133.)

Pohjois-Savossa toteutettiin vuosina 1996-2003 Lippuniemi-projekti, jonka yhteydessä tutkittiin lapsiperheiden elämäntilanteita ja avun tarpeita. Tutkimuksessa selvisi, että lapsiperheet kokivat tarvitsevansa ulkopuolista tukea eniten kasvatuskysymyksissä, taloudellisissa vaikeuksissa, tilapäisessä lastenhoidossa ja kodinhoidossa. Tutkimuksen mukaan perherakenteiden muutokset ja lastenkasvatuksen haasteet vaikuttivat vanhempien elämänhallintaan, mikä näkyi vanhempien väsymyksenä, yh-

teisen ajan puutteena, taloudellisina huolina, aikuiskontaktien tarpeena ja neuvottomuutena lastenkasvatuksessa. Vanhempien elämänhallintaan katsotaan kuuluvaksi kyky tehdä perhettä koskevia päätöksiä sekä kyky kohdata uudet elämäntilanteet ja vastoinikäymiset ilman, että ne vaikuttavat olennaisesti vanhempana toimimiseen. Lippuniemi-projektissa vanhemmuutta ja elämänhallintaa tuettiin yhteisillä, mielekkäillä toiminnoilla, kuten kokkikoululla, isä-lapsi-kerholla, retkillä ja leireillä. Vanhemmuutta tuettiin myös keskusteluilla, vapaamuotoisella yhdessäololla, ryhmätoiminnalla ja tiedottamisella. (Röpelinen 2008, 129-136.)

Sosiaalityön tutkija Aila-Leena Matthiesin (2008, 74-75) mielestä hyvinvointia voidaan tukea rakentamalla yhteisöllisyyttä avoimilla kokoontumispaikoilla, jotka toimivat matkan kynnyksen paikkoina ja joissa ihmiset voivat kokoontua, työstää yhdessä ongelmiaan ja toimia osana elinympäristönsä kehittämistä. Avoimen osallistumisen paikkana voi toimia esimerkiksi kansalaistalo, perhekahvila, sosiokulttuurinen keskus tai asukastupa. Parhaimmillaan tällainen paikka on helposti lähestyttävä ja siellä on monenlaisia, käyttäjien tarpeiden mukaan joustavasti vaihdettavia aktiviteetteja. Avoin paikka voi tavoittaa myös sellaisia väestöryhmiä, joita palvelut eivät muuten tavoita ja paikka voi toimia merkittävänä yhteisöllisenä ja yksilöllisenä kehityksen tukijana sekä yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman rakentajana.

2 YHTEISÖLLISYYDEN MERKITYS

Jokainen meistä kuuluu johonkin yhteisöön, jokainen meistä elää ja toimii jossakin yhteisössä, moni useassakin, joten yksilön hyvään elämään kuuluu myös yhteisöllinen näkökulma. Yhteisö, johon kuulumme voi olla esimerkiksi oma perhe, suku, naapurusto, koulu, työyhteisö tai vapaa-ajan toimintaan liittyvä yhteisö. Yhteisöjen kautta hahmotamme ympärillämme tapahtuvaa elämää ja yhteisöissä meillä on erilaisia rooleja. Yhteisöön voimme kuulua syntymän, ulkoisen pakon, henkilökohtaisen valinnan tai puhtaan sattuman kautta. Kunkin yhteisön jäsenyys voi vaihdella, ollen väljää tai tiivistä, lyhytaikuista tai pitkäaikuista tai joskus jopa koko elämän kestävä. (Kylmäkoski, Pylkkänen & Viitanen 2010, 5.)

2.1 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyttä kuvataan me-henkenä, yhteishenkenä, luottamuksena ja keskinäisinä vuorovaikutusverkostoina. Yhteisöllisyys perustuu usein yhteiseen historiaan, onnistumisiin ja epäonnistumisiin, yhteiseen tietoisuuteen tai yhteisiin kokemuksiin. Yhteisöllisyys rakentuu osallisuudesta, vuorovaikutuksesta sekä luottamuksesta. (Hyypä 2002, 27-28.)

Yksilön ja yhteisön merkitys toisilleen nähdään kaksisuuntaisena. Yksilöt luovat yhteisön sulautuessaan yhteen ja toisaalta yhteisö luo yksilön antaessaan yksilölle mahdollisuuden ymmärtää itseään samanlaisena erilaisten kanssa ja rakentaessaan omaa identiteettiään. Yhteisön jäsenyys on ihmiselle merkityksellistä, koska se mahdollistaa yhteisöön samaistumisen, turvallisuuden tunteen, luottamuksen, yhteenkuuluvuuden, hyväksynnän saamisen ja näiden kautta itsetunnon rakentamisen ja itsensä hyväksymisen. Yhteisöllä nähdään siis olevan tärkeä merkitys ihmisen eri ikäkausina kasvu- ja elinympäristönä, elämän ja identiteetin rakentajana sekä turvallisuuden ja yhteisvastuullisuuden rakentajana. (Hyypä 2002, 25-27; Koskinen 2003, 228; Tuomi 2005, 160.)

1990-luvulta lähtien olemme eläneet yksilöllisyyden ja kuluttamisen aikaa, mutta yhteisöllisyys on alkanut saada jalansijaa yhteiskunnassa ja keskusteluissa, mikä näkyy esimerkiksi järjestöelämän vilkastumisena. Nykyisessä epävarmassa ja alati muuttuvassa maailmassa ihmisten ajatellaan hakeutuvan yhteisöihin kuuluakseen johonkin ja tätä pidetäänkin yhteisöllisyyden peruskysymyksenä. Ihmisten ajatellaan hakevan moraalista selkeyttä ja turvallisuutta nykyisessä monikulttuurisessa ja epävarmassa maailmassa. (Hautamäki 2005, 7-13.)

Yhteisöllisyys on sosiaalista pääomaa, jota myös luottamus, osallisuus ja vuorovaikutus rakentavat. 1990-luvulla amerikkalainen politiikan tutkija, professori Robert D. Putnam (1993, 2000) toi sosiaalisen pääoman käsitteen kansainväliseen tietoisuuteen. Putnamin mukaan sosiaalinen pääoma on yhteisön ja kansakunnan ominaisuus. Tällä määritelmällä sosiaalinen pääoma nähdään kansalaisten keskinäisenä luottamuksena, normeina, sosiaalisia suhteina ja verkostoina, jotka parantavat yhteiskunnan toimintaa. Sosiologi James J. Coleman (1988) puolestaan on kuvannut

sosiaalista pääomaa yksilön ominaisuutena, jota kuvastaa vanhempien ja lasten väliset suhteet. Colemanin mukaan perheessä on sosiaalista pääomaa vain silloin, kun lasten ja vanhempien välillä on vahvat suhteet ja yhteistä aikaa. Molemmat teoreetikot, sekä Putnam että Coleman, pitävät sosiaalista pääomaa resurssina, joka lisää demokratiaa, hyvinvointia sekä psyykkistä ja fyysistä terveyttä. Sosiaalisen pääoman heikkouden nähdään ilmenevän sosiaalisina ongelmina. (Hyyppä 2002, 48-50, 57, 62; Pulkkinen 2002, 36-38, 149.)

2.2 Yhteisöllisyyden voima

Sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikassa yhteisöllisyys nähdään keinona lisätä elämän mielekkyyttä, turvallisuutta sekä yhteisvastuullisuutta. Simo Koskinen (2003, 207, 228-229) tuo esille yhteisöllisyyden merkityksen sosiaalityön kannalta, sillä yhteisöllillä on suuri merkitys jokaisen ihmisen kasvu- ja elinympäristönä sekä elämän rakentajana. Yhteisöllisyys nähdään mahdollisuudeksi vaikuttaa hyvinvoinnin ja terveyden tuottamiseen, uusien ihmissuhteiden rakentamiseen sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Rakentamalla, tukemalla ja kehittämällä erilaisia yhteisöjä pyritään sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseen, lähipalvelujen kehittämiseen, sosiaalisten verkostojen vahvistamiseen sekä kansalaisten oma-aloitteisuuteen ja vastuullisuuteen. Sosiaalityön uudistuessa on yhteisöllisyydellä pyritty rikkomaan hallinnollisia rajoja ja luomaan kumppanuutta julkisen ja kolmannen sektorin sekä muiden toimijoiden kesken. Lisäksi on pyritty liikkumaan erilaisilla rajapinnoilla, kuten käyttämään luovaa kulttuuria, toimimaan paikallisella tasolla ja tukemaan osallisuutta arjen verkostoissa.

Markku T. Hyyppä (2002, 161-163) mukaan varhaislapsuuden ympäristö, lähimmäisten sosiaalinen pääoma ja lapsuuden ihmissuhteet säätelevät ihmisen sosiaalisen pääoman muodostumista. Ihmisestä kehittyy yhteisönsä kaltainen ja kokemusperäiset tutkimukset osoittavat, että vanhempien yhteisöllisyys liittyy lapsen hyvinvointiin ja terveyteen. Lapsuuden sosiaalinen pääoma voi tuottaa hyvinvointia ja terveyttä aikuisiälläkin ja vaikutus on riippumaton koulutuksesta, sosiaalisesta asemasta ja taloudellisesta tilanteesta. Sosiaalisen pääoman tärkeinä suojaavina osioina pidetään luottamusta ja yhteenkuuluvuutta. Amerikkalaisen sosiaalisesta pääomasta tehdyn tutkimuksen tulokset osoittavat sosiaalisen pääoman suojaavan lasta varhaisesta

vauvaiästä aikuisuuteen saakka ja auttavan lapsia selviytymään elämässä paremmin. Kyseisessä tutkimuksessa sosiaalista pääomaa kuvasivat vanhempien läsnäolo, äidin sosiaaliset suhteet ja tuki, naapuriapu sekä uskonnollinen aktiivisuus, joista jokainen lisäsi lasten hyvinvointia kolmanneksella, mikä on paljon verrattuna sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteisiin. Tutkimuksen lapset olivat kotoisin syrjäytyneistä tai syrjäytymisvaarassa olevista kodeista ja tutkimuksen loppupäätelmänä esitettiin sosiaalisen pääoman olevan köyhien tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten ainoa hyvinvointia ja terveyttä edistävä tekijä.

Suomalaisten lapsiperheiden on todettu kaipaavan tukea kasvatuskysymyksissä. Hyvän kasvatuksen perustana pidetään kasvattajan omaksumia arvoja, normeja ja sääntöjä, jotka ohjaavat kasvattajan omaa käyttäytymistä ja toimintaa. Vanhempien omien arvojen, elämänhallinnan ja itsehallinnan katsotaan auttavan kasvattamaan vastuuntuntoisia lapsia, jotka puolestaan jatkavat saamiensa ja sisäistämiensä arvojen, normien, käyttäytymis- ja toimintamallien eteenpäin viemistä omassa elämässään. Yhteisöllisyyden keinoin nähdään olevan mahdollista luoda vanhemmille arvo-perustaa sekä käyttäytymis- ja toimintamalleja, jotka ohjaavat heidän vanhemmuutta. Tasa-arvoisuuden, avoimuuden, rehellisyyden, oikeudenmukaisuuden, luottamuksen sekä fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden arvoja voidaan tuoda esille ja korostaa yhteisöjen toiminnassa. Sisäistettyjen arvojen sekä käyttäytymis- ja toimintamallien nähdään suojaavan ja ohjaavan lapsia ja nuoria, kun he aikanaan tekevät omia valintoja ja ratkaisuja tai jos he joutuvat vaaraan, ongelmiin tai huonoon seuraan. (Kaipio 1999, 15-16, 48.)

Yhteisöllisyydellä arvioidaan olevan inhimillisten vaikutusten lisäksi myös taloudellisesti positiivisia vaikutuksia. Tämä on huomioitu Maailmanpankin näkemyksissä ja suunnitelmissa. Maailmanpankin toimintastrategian talouskasvun tavoite on poistettu ja toimintastrategiaan kuuluvat köyhien kansalaisten äänen kuuleminen, osallistumisoikeuksien lisääminen, epätasa-arvon poistaminen, sosiaalisen kiinteyden lisääminen ja sosiaalisen pääoman kartuttaminen sekä turvallisuuden lisääminen. Yhteisöllisyyden myönteinen vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen koituu kiertoteitse taloudelliseksi hyödyksi väestölle ja koko kansalle lisäten taloudellista hyvinvointia sekä tuottavuutta, sillä vain hyvinvoiva ja terve kansalainen tuottaa. Yhdysvalloissa osavaltioiden vertailu osoitti, että lasten hyvinvointi oli puutteellisinta niissä osavaltioissa,

joissa oli vähiten sosiaalista pääomaa. Samalla havaittiin sosiaalisten verkostojen vaikuttavan myönteisesti koulutukseen, asuntojen myyntihintoihin, terveyteen, lasten hyvinvointiin, demokratiaan ja vähäiseen rikollisuuteen. Kanadassa taloustieteilijä J. Lomasin tutkimusten mukaan sosiaaliseen pääomaan sijoittaminen on vähintään yhtä tehokasta kuin hoitojärjestelmän parantaminen tai tavanomainen lääketieteellinen lääkehoito. (Hyypä 2002, 169-173.)

2.3 Osallisuus

Yhteisöllisyyden kokemiselle on tärkeää tuntemus osallisuudesta. Markku T. Hyypä pitää yksilöiden ja yhteisöjen aktiivista osallistumista yhteisten asioiden hoitoon avaintekijänä, kun sosiaalista pääomaa pyritään vahvistamaan. Osallisuudella ja osallistumisella pyritään vahvistamaan yksilöllisiä ja yhteisöllisiä taitoja, jotta kansalaiset voivat ottaa haltuun omaa elämäänsä ja toteuttaa päämääriään. Osallisuutta voidaan kokea esimerkiksi harrastusten, työn, opiskelun, kulttuurin, liikunnan, urheilun, kuntoilun, erilaisten tapahtumien kautta tai vapaaehtois-, vertais-, kerho-, järjestö-, seurakunta- tai kylätoiminnan kautta. (Hyypä 2002, 178-187.)

Ihmisten osallistuminen ja osallisuus voi toteutua monin eri tavoin, kuten toimintaan tai suunnitteluun osallistumisena, äänivallan käyttämisenä, toiminnan toteuttamisena tai sen valvomisenä. Kansalaisten osallistumisella nähdään olevan positiivinen vaikutus palvelujen ja toiminnan laadulle, koska osallisuuden myötä toiminta vastaa paremmin yhteisöllisiin ja yksilöllisiin tarpeisiin ja tällöin toimintaan samaistutaan ja sitoudutaan paremmin. Nykyään lapsia ja nuoriakin halutaan osallistaa ja heidän osallistumismahdollisuuksiin kiinnitetään huomioita. (Matthies 2008, 66-68, 70.)

Aila-Leena Matthiesin (2008, 74-75) tutkimuksen mukaan osallistumisen kautta yksilö voi oppia demokratian toimintamalleja, saavuttaa täysivaltaisen kansalaisen roolin, aktivoitua löytämään omia voimavaroja ja selviytyä paremmin arjesta. Yhteisöllistävistä ja osallistavista toimintamalleista hyvinä käytännön esimerkkeinä pidetään erilaisia avoimia kokoontumispaikkoja, joiden juuret ovat peräisin jo 1800-luvun lopulta, settlementiliikkeen ja yhdyskuntatyön alkuajoilta. Tällaisten kansalaisten olohuoneiden erilaisia muunnelmia on viime vuosina alettu perustaa uudelleen. Näissä matalan

kynnyksen paikoissa ihmiset voivat kohdata toisiaan, työstää yhdessä ongelmiaan ja tulla osaksi omaa ympäristöä, yhteisöä ja niiden kehittämistä. Yhdyskuntatyön sisältöjen, tavoitteiden ja viitekehysten on todettu muuttuneen vuosikymmenten aikana, mutta käytännön toimintamallina "talo" nähdään toimivana ratkaisuna tukemassa avointa osallistumista ja kommunikatiivisuutta.

Parhaimmillaan osallistumisen nähdään tapahtuvan kansalaisten omista tarpeista lähtevistä toiminnoista, joihin he saavat ammattilaisten tuen ja tiedon. Osallisuus toteutuu parhaiten tasavertaisuudessa, vastavuoroisuudessa ja tietoisuudessa siitä, että ammattilaiset ja kansalaiset tarvitsevat toisiaan. Tiedon ja riittävän vastuun jakamisen koetaan lisäävän osallisuutta. Uudenlaisten toimintatapojen nähdään mahdollistuvan parhaiten julkisen ja kolmannen sektorin, perheiden, yhteisöjen ja markkinoiden limittyessä toisiinsa, jolloin osallisuus, yhteistyö ja verkostoituminen voivat lisääntyä. Aila-Leena Matthiesin (2008, 69-72) mielestä on käytännössä kuitenkin vaikea löytää toimintatapaa, jolla kansalaiset osallistuvat alusta alkaen merkityksellisesti toiminnan tai palvelun tuottamiseen, vaikka pyrittäisiinkin osallistavaan ja yhteisölliseen toiminta-ajatuksen. Osallistuminen voi jäädä näennäiseksi, symboliseksi tai osallistumiseksi ammattilaisten valmiiksi luomiin malleihin. Riskittömyyden, turvallisuuden ja kokemustiedon puutteen vuoksi voidaan pitäytyä osallisuutta minimoivassa tai torjuvassa toimintakulttuurissa.

3 YHTEISTYÖ

Nykyisin työelämässä korostuu yhteistyö asiakkaiden, eri ammattilaisten, erilaisten toimijoiden, organisaatioiden ja yhteisöjen kesken. Monenlaista yhteistyötä tehdään moneen eri suuntaan ja hyvin harvassa ammatissa, työssä tai palvelussa voidaan toimia ilman jonkinlaista yhteistyötä ympäröivän maailman kanssa. Yhteistyön laatu voi olla tiivistä tai löyhää ja se voi vaihdella ajankohdan, toiminnan tai toimintatavan mukaan. Yhteistyö voi perustua pakkoon, vapaaehtoisuuteen, hierarkkiseen asetelmaan tai se voi olla tasavertaista kumppanuutta.

3.1 Monitoimijuus

Yleisesti käytössä olevan moniammatillisuuden nähdään kuvastavan eri asiantuntijoiden yhteistyötä, jossa korostuvat asiakaslähtöisyys sekä tiedon ja näkökulmien yhteen kokoaminen. Moniammatillisuudella kuvataan yleensä saman organisaation sisällä tapahtuvaa eri ammattilaisten yhteistyötä, kun monitoimijuudella puolestaan kuvataan yleensä erilaisten toimijoiden ja organisaatioiden yhteistyötä. (Rantanen 2010, 9-11.)

Monitoimijuus voi koostua julkisen sektorin, yksityisen sektorin, järjestöjen, yhdistysten, seurakuntien, vapaaehtoisten ja asiakkaiden yhteistyöstä. Aila-Leena Matthies tuo (2008, 76) esille näkökulman, jonka mukaan vapaaehtoistoimijat tarvitsevat usein toiminnassa rinnalleen ammatillista tukea, jota monitoimijuus tukee.

Perhekeskuksessa monitoimijuus pohjautuu toimijoiden tietojen, taitojen ja kokemusten yhteen kokoamiseen, jotta perheiden hyvinvointia voitaisiin vahvistaa mahdollisimman monipuolisesti. Perhekeskuksessa toimijoina voivat olla kaikki lapsiperheille palveluja tarjoavat tahot sekä perheet itse. Monitoimijuuden nähdään luovan uusia toimintamalleja ja työkäytäntöjä. (Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 22-23.)

3.2 Monitoimijuus perhekeskuksissa

Jyväskylän seudun PERHE-hankkeen yhteydessä (2005–2007) toteutettiin monitoimijuutta ja kumppanuutta julkisen, kolmannen ja yksityisen sektorin sekä seurakunnan, perheiden ja hankkeiden kesken. Tämän kokemuksen pohjalta todettiin, että yhteistyö eri toimijoiden kesken saadaan etenemään kumppanuudeksi tasavertaisen ja avoimen kumppanuuden periaatteella, siten että kaikki toimijat ovat samanarvoisia. Kumppanuuden todettiin lisänneen yhteisöllisyyttä ja yhteisvastuuta hyvinvoinnista. Toteutuakseen kumppanuus näyttää edellyttävän yhteistä visiota, näkemystä siitä mihin pyritään, yhdessä asetettua tavoitetta, yhteistä tahtotilaa ja vastuunottoa, keskinäistä luottamusta, arvostusta, sitoutumista, käytännön yhteistyötä, keskinäisiä kirjallisia ja suullisia sopimuksia sekä koordinointia ja johtamista. Käytännössä on koet-

tu tärkeäksi sopia ja kirjata kunkin tahon vastuut ja tehtävät. (Kemppainen & Huusko 2008, 16-17.)

Yhteistyötä voi vaikeuttaa eri tahojen väliset kulttuurierot, yhteisen kielen puuttuminen, toisen työn tuntemattomuus, tiedonkulku ja johtaminen. Yhteistyön nähdään edellyttävän toimijoiden kiinteän, mutta avoimen suhteen sekä johdon ja päättäjien selkeän sitoutumisen. Yhteistyyölle, uudenlaiselle toimintakulttuurille ja muutokselle on kokemusten mukaan varattava aikaa, sillä muutos on aina pitkä ja aikaa vievä prosessi. (mt., 17-18.)

Useiden toimijoiden yhteistyön onnistumista voidaan varmistaa siten, että ylin johto linjaa ja varmistaa, esimiehet suunnittelevat ja tukevat, toimijat toteuttavat yhdessä. Perhekeskuksissa toimitaan usein ainakin kahdella tasolla; ylimpänä tasona voi toimia päättävistä virkamiehistä tai johtohenkilöistä koostuva johtoryhmä ja toisena tasona voi toimia lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivista tahoista koostuva ohjausryhmä. Jyväskylän seudulla yhteistyön ja kumppanuuden varmistamiseksi on toiminut myös yhteinen työntekijä, koordinaattori, sekä yhteistyöryhmät. Yhteistyöryhmiin on kuulunut pääsääntöisesti kaikkien toimijoiden edustajat. Perheillä on voinut olla oma edustaja yhteistyöryhmässä, mutta ellei se ole ollut mahdollista, perheiden näkökulmia on tuotu esille toimijoiden välittämällä. (mt., 16-17.)

Yhteistyöryhmät ovat kokemuksen mukaan mahdollistaneet keskustelun, kohtaamisen ja yhteisen kielen löytymisen sekä perheiden äänen kuulluksi tulemisen. Toimijoiden yhteistyön on todettu mahdollistavan uudenlaisen ehkäisevien ja varhaisen tuen työmuotojen kehittämisen, suunnitelmallisuuden, jaetun asiantuntijuuden, ylisektorisen yhteistyön, paremman palveluohjauksen sekä karsivan päällekkäistä työtä säästää resursseja. Yhteistyöryhmät ovat edistäneet luottamuksen lisääntymistä, erilaisten toimintakulttuurien ja henkilöiden tutuksi tulemistä sekä palveluista ja toimintoista tiedottamista. Käytännössä yhteistyöryhmät voivat toimia jaetun vastuun periaatteella eli jokainen toimijataho vastaa vuorollaan ryhmän koollekutsumisesta, puheenjohtajuudesta ja sihteerin tehtävistä. Tiedon säilymiseksi, uusien jäsenten ja sitouttamisen edistämiseksi kokousmuistiot ja –materiaalit voidaan koota kansioon, joka siirtyy toimijalta toiselle vastuuvuorojen mukaisesti. (mt., 16-17.)

Varsinais-Suomen Harava-hankkeessa (2000-2004) todettiin, että kumppanuuden muodostuminen ja ylläpitäminen vaatii yhteisiä foorumeja ja yhteisiä rakenteita. Yhteiset foorumit koettiin tarpeellisiksi avoimen keskustelun ja yhteisymmärryksen takia. Yhteisiä rakenteita tarvittiin yhteiseen suunnitteluun, kehittämiseen ja toiminnan seurantaan sekä arviointiin. Yhteiset rakenteet koettiin tarpeellisina myös palvelutuotannon ohjauksessa ja johtamisessa. (Heimo & Oksanen 2004, 39.)

3.3 Kolmas sektori palvelujen tuottajana

Viime vuosina on järjestöjen rooli hyvinvoinnin tuottamisessa alkanut nousta yhä näkyvämmiin esille. Sosiaalityö on uudistunut yhteiskunnallisten muutosten mukana ja nykyisin nähdään tärkeänä ihmisten elinoloihin vaikuttaminen paikallisella tasolla, osallisuuden tukeminen arjen verkostoissa, hallinnollisten rajojen rikkominen sekä toimijoiden kumppanuuksien löytäminen. (Koskinen 2003, 227- 229.)

Sosiaalisen pääoman käsitteen vakiinnuttaneen Robert D. Putnamin mielestä kolmas sektori on ehdoton edellytys yhteisöllisyydelle. Suomessa järjestöjen lukumäärä on kasvanut jatkuvasti ja muihin Euroopan maihin verrattuna palkatonta vapaaehtoista työtä tehdään järjestöissä paljon. Kolmannen sektorin heikkoutena nähdään kuitenkin järjestöjen rakenteiden huteruus ja taloudellisen pohjan kapeus. EU korostaa kumppanuutta ja pyrkii monilla ohjelmillaan rahoittamaan kolmatta sektoria, joka tuottaa sosiaalista pääomaa, yhteenkuuluvuutta ja luottamusta. (Hyyppä 2002, 69-72.)

Kolmannen sektorin nähdään toimivan yhteisöissä, jotka eivät yhdenmukaista ihmisiä liikaa, vaan ihmiset voivat tyydyttää inhimillisiä tarpeitaan ja saavat vahvistusta suotuisalle käyttäytymiselle sekä kokevat yhteenkuuluvuutta, joka johtaa helposti yhteisiin arvoihin. Näissä yhteisöissä voi toteutua ryhmäterapian tuloksista tuttu omien ongelmien, heikkouksien ja vahvuuksien tiedostaminen yhteisön muiden jäsenien ominaisuuksiin peilattaessa. Lisäksi näissä yhteisöissä koetaan myönteisiä tunteita ja mielekästä yhdessäoloa. (Hyyppä 2002, 26.) Kolmannen sektorin vahvuutena nähdään yksilöiden ja heidän mielipiteiden kuuluville saaminen, mutta yhteistyö ammatillisen henkilöstön kanssa koetaan tarpeelliseksi toiminnan jatkuvuuden ja ammatillisuuden varmistamiseksi. (Röpelinen 2008, 149.)

Kolmannelle sektorille ominainen yhteistyö, verkostoituminen, innovatiivisuus ja sektorirajojen ylittäminen näkyvät Aila-Leena Matthiesin (2008, 75-76) mielestä toiminnan monipuolisuudessa, avoimuudessa ja kommunikatiivisina kansalaiskeskuksina. Onnistuneissa kolmannen sektorin hankkeissa voidaan kohentaa kulttuurista ja taloudellista pääomaa sosiaalisen verkostoitumisen, keskinäisen avun ja vertaistuen kautta. Lisäksi voidaan auttaa kansalaisia määrittelemään itse tarpeensa, aktivoitumaan omaan elämään ja toimintaan, löytämään omia voimavaroja ja hakemaan tarvittaessa apua. Normaalit hyvinvointivaltion palvelujärjestelmien nähdään harvemmin pystyneen toteuttamaan samanlaista osallisuuteen, yhteisöllisyyteen ja voimaantumiseen tähtäävää toimintaa kuin kolmannen sektorin hankkeissa on toteutunut.

Matthies (2008, 71-73) kritisoi sitä, että useassa Euroopan maassa on kansalaisjärjestöjen ja paikallisyhteisöjen varaan laskettu monimutkaisia ja vaikeita ongelmia, kuten sosiaaliseen syrjäytymiseen, maahanmuuttajiin, marginalisoituneisiin perheisiin, pitkäaikaistyöttömyyteen, asunnottomuuteen, päihdeongelmiin ja nuorten alakulttuureihin liittyviä tehtäviä, toimintoja ja palveluja. Nämä asiat vaativat yleensä uusia joustavia ratkaisuja, joihin vastauksen uskotaan löytyvän kolmannelta sektorilta, jonka toiminnan pohjana on usein sekarahoitus, vapaaehtoistoimijat ja määräaikaisten projektit ilman pitkäjänteistä resurssointia tai pysyvän muutoksen ideologiaa. Kolmannen sektorin toimintamahdollisuuksiin liittyen on kyseenalaistettu julkista asennetta, onko syvällisiä rakenteellisia ongelmia tarkoitustakaan ratkaista vai onko tavoitteena vain suunnata ongelmiin toimenpiteitä, hankkeita.

4 PERHEKESKUKSET SUOMESSA

Yhteiskunnalliset muutokset ja ihmisten tarpeet vaikuttavat kehitettäviin ja kunakin aikakautena käytettäviin työmuotoihin ja toimintatapoihin. Perheiden tarpeiden muutokset ovat vaikuttaneet perhepalveluiden kehittämiseen tämän päivän tarpeita vastaaviksi. Perhekeskus on paikallisesti kehittyvä, nykyaikainen tapa tukea lapsiperheiden arkea ja järjestää palveluja lapsiperheille. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksen mukaan Suomessa oli vuoden 2009 lopussa 51 kunnassa perheiden pal-

veluja järjestetty perhekeskustyyppisesti ja 43 kunnassa suunniteltiin palvelujen kehittämistä perhekeskusmallin mukaisesti. (Puska 2010.)

4.1 Perhekeskus

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos määrittelee perhekeskuksen palveluverkostoksi ja perheiden kohtaamispaikaksi, joka kokoaa yhteen lasten, nuorten ja perheiden palveluja ja toimijoita. Perhekeskusverkostoon voivat kuulua kunnallisten perus- ja erityis- palvelujen lisäksi seurakunnat, järjestöt, vapaaehtoistoimijat ja yksityinen sektori. Perhekeskuksen toiminta näkyy perheille moniammatillisena palveluna, kuten perhevalmennuksena tai palvelujen toimitilana tai perheiden ja lasten kohtaamispaikkana, kuten avoimena päiväkotina tai perhekahvilana. Kaikille lapsiperheille tarkoitettuna perhekeskuksessa äidit, isät, lapset ja lapsen läheiset voivat tavata toisiaan vapaamuotoisesti ja omaehtoisesti tai osallistumalla vertaisryhmiin. Perheille suunnatut palvelut voivat sijaita omissa toimipisteissään tai ne voivat olla keskitettyinä samoihin toimitiloihin. (THL 2010.)

Perhekeskuksen lähtökohdat, toimintamuodot, palvelut ja toimijat vaihtelevat kunnittain. Perhekeskuksissa toimitaan lapsi- ja perhelähtöisiä työ- ja toimintatapoja käyttäen. Perhekeskukset pyrkivät perheiden ja lasten hyvinvoinnin edistämiseen, vanhemmuuden ja parisuhteen sekä lasten kasvun ja kehityksen tukemiseen, ennalta ehkäisevään työhön, osallisuuteen sekä palveluohjaukseen. Olennaisena osana perhekeskukseen kuuluu tila perheiden keskinäiseen kohtaamiseen. Perhekeskusten toiminnan taustalla on ajatus, että tukemalla vanhemmuutta voidaan turvata hyvää lapsuutta. Lasten hyvinvoinnin nähdään rakentuvan niissä kasvuympäristöissä, joissa lapsi elää ja toimii. (Kempainen 2010.)

Ruotsin Leksandin perhekeskuksesta on haettu vaikutteita moniin suomalaisiin perhekeskuksiin, tosin monilla paikkakunnilla toiminta on käynnistynyt paikallisesta halusta kehittää perheiden tukemiseen liittyvää yhteistyötä. Leksandin mallia on sovellettu Suomessa paikallisten tarpeiden, voimavarojen ja tavoitteiden mukaan. Ruotsissa Leksandin perhekeskus on tehnyt pitkäjänteistä, konkreettista kehittämistyötä tuloksellisesti vuodesta 1996 lähtien kehittyen synnytysvalmennuksesta laajaksi per-

heitä tukevaksi eri toimijoiden yhteistyöksi. Leksand on toiminut Ruotsissa perhekeskustyön pioneerinä ja sen ominaisuuksina pidetään myönteisyyttä, perhelähtöisyyttä ja koko kunnan sitoutumista. Leksandissa panostetaan siihen, mikä on hyvää ihmisissä. Toiminnassa pyritään mukavaan yhdessäoloon, tarpeellisen tiedon saamiseen ja keskusteluun. Leksandin toimintaa tarjotaan kaikille vanhemmille ja sen tavoitteena luoda kestävä sosiaalinen verkosto. Tämän seurauksena vanhemmat ovat kokeneet toiminnan turvalliseksi, osallistuneet ja hakeneet tukea. Leksandin vanhempainryhmien toiminnasta ja vanhempainkoulutuksesta tehdyn kyselyn mukaan 93 % vastaajista kertoi hyötynensä ryhmistä ja koulutuksesta suuresti tai melko suuresti. (Paavola 2004, 8-9, 23.)

Milla Kalliomaa (2004, 34) tuo esille, että Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on toteuttanut Suomessa järjestöpohjaista perhekeskustoimintaa jo 1980-luvulta lähtien. Tähän järjestön toimintaan on kuulunut olennaisesti muunmuassa vanhempainryhmät ja lastenhoitotoiminta. MLL:n perhekeskustoimintaa luonnehditaan perheiden kumppanuudeksi ja kansalaistoiminnaksi lasten, nuorten ja perheiden arjessa. MLL:n perhekeskusten tavoitteena on vahvistaa lapsiperheiden yhteisöllisyyttä arjessa sekä lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia ja osallisuutta paikallisyhteisössään. Kalliomaa toteaa, että 2000-luvun keskustelu lapsiperheiden palveluja kokoavista perhekeskustoimista on tässä mielessä mielenkiintoista paluuta MLL:n perhekeskustoiminnan varhaisvuosiin.

4.2 Perhekeskustoiminnan kehittäminen PERHE-hankkeessa

Suomalaisen perhekeskustoiminnan kehittäjänä 2000-luvulla on toiminut PERHE-hanke, jonka puitteissa vuosien 2005-2007 aikana käynnistettiin perhekeskusten toimintaa 30 kuntahankkeen kautta, joihin kuului lähes sata kuntaa. PERHE-hankkeen tavoitteena oli edistää lasten hyvinvointia ja ehkäistä ongelmien syntymistä muuttamalla peruspalvelujen toimintakulttuuria verkottumalla ja toimimalla yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Hankkeen aikana kehitettiin perhekeskustoimintaa ja perhepalveluverkostoja paikallisella ja seudullisella tasolla yhteistyössä julkisen sektorin, järjestöjen, seurakunnan, vapaaehtoisten ja perheiden kesken. (Viitala ym. 2008, 3, 11.)

PERHE-hankkeessa perhekeskustoiminnan kehittämisen taustalla oli huoli vanhemmuudesta, palvelutarpeen kasvamisesta ja voimavarojen riittävydestä. Lisäksi lapsi- ja perhepalvelut koettiin pirstaleisina, tiukkoina sektorirajoina ja perheiden ongelmat entistä monimutkaisempina. Työntekijät kokivat nämä seikat osaamisen ja työssä jaksamisen puutteena. Perhekeskustoiminnan kehittämistyössä pidettiin tärkeänä lasten hyvinvoinnin edistämistä vanhemmuutta tukemalla ja palvelujen kehittämistä vanhemmuutta vahvistavaksi. Perhekeskustoiminnalla pyrittiin edistämään vertaistoimintaa ja yhteisöllisyyttä, luomaan yhteistyö- ja kumppanuuskulttuuria, vahvistamaan työntekijöiden osaamista sekä uudistamaan palvelurakenteita pysyvästi. Ongelmalähtöisyydestä haluttiin päästä hyvinvoinnin edistämisen ajattelutapaan ja asenteeseen. Perhekeskusten ajattelutavassa korostui lasten ja vanhempien näkeminen elämänkaaren eri vaiheissa, osana perhettään, lähiyhteisöään ja ympäristöään. Perhekeskusten kehittämisen yhteydessä korostettiin paikallisia lähtökohtia, moniammatillisuutta, monitoimijuutta, perheiden osallisuutta, perhelähtöisiä työkäytäntöjä ja ennaltaehkäisevää toimintaa. (mt., 20-24, 40.)

PERHE-hankkeessa monipuolisen palveluverkoston tavoitteena oli vahvistaa perheiden osallisuutta ja omaa toimintaa sekä ammattilaisten kykyä ja mahdollisuuksia varhaiseen tukeen ja ongelmiin puuttumiseen. Perhekeskuksen peruspalvelut suunnattiin kaikille lapsiperheille ja perhekeskustoiminnan periaatteena oli vertaistoiminnan, yhteisöllisyyden ja sosiaalisten verkostojen edistäminen sekä vanhemmuuden tukeminen. Lapsiperheille haluttiin tarjota helposti saavutettavia ja kaikille avoimia tiloja, joissa perheet, vanhemmat ja ammattilaiset voivat kohdata. (mt., 3.)

PERHE-hankkeessa visio perhekeskuksesta täsmentyi näkemykseen perheiden kohtaamisesta, työntekijöiden kohtaamisesta, moniammatillisesta verkostosta ja monitoimijaisesta kumppanuudesta. Perhekeskuksen visiota, yhteistä näkemystä pidettiin PERHE-hankkeessa tärkeä edellytyksenä kumppanuuteen perustuvan yhteistyön onnistumiselle. Perhekeskuksen voimavaroina nähtiin kunnan/seutukunnan perus- ja erityispalvelut, seurakunnat, järjestöt, perheet, vapaaehtoistoimijat ja muut lapsi- ja perhepalvelujen paikalliset toimijat. PERHE-hankkeessa perhekeskus nähtiin nimenomaan paikallisesti kehittyvänä toimintamallina, jossa korostuu kehittämistyö paikallisten tarpeiden ja olosuhteiden mukaisena. (mt., 22-24.)

PERHE-hankkeessa perhekeskuksen toimintakonsepti määriteltiin paikallisesti kehitetyväksi toimintamalliksi, jonka palvelurakenne muodostuu äitiys- ja lastenneuvolan, varhaiskasvatuksen, koulutoimen sekä varhaisen tuen ja perhetyön paikallisista palveluista. Perhekeskus nähtiin osana kunnan lapsi- ja perhepalvelujen organisaatiota ja perhekeskuksen toimintatavaksi määriteltiin yhteistyö järjestöjen, seurakunnan, perheiden, vapaaehtoisten ja muiden toimijoiden kanssa. Perhekeskukseen määriteltiin kuuluvaksi perheiden kohtaamispaikkana toimiva tila asuinalueella. Perhekeskukseen liitettiin perhelähtöiset työkäytännöt ja palveluohjauksella haluttiin varmistaa tarvittavien erityispalvelujen saanti. (mt., 23.)

Perhekeskusten kehittämisessä ja toiminnassa ovat järjestöt ja seurakunnat olleet kuntien kumppaneina aktiivisia toimijoita. Järjestöjen painopiste oli hankkeen aikana lasten ja perheiden kohtaamispaikan toiminnassa. Seurakuntien toiminta puolestaan painottui ennaltaehkäisevään parisuhdetyöhön ja perhevalmennukseen osallistumiseen. Järjestöt ja seurakunnat toimivat vertaisryhmien vetämisen osajina. Kumppanuudessa korostui kunnan, järjestöjen ja seurakuntien kesken tasa-arvoisuus, luottamus, yhteinen näkemys ja kunkin asiantuntijuus omassa tehtävässä sekä jaettu asiantuntijuus. Perhekeskustoiminta perustui jatkuvuuden ajatukselle ja kumppaneiden pitkäaikaiselle sitoutumiselle. Perheet ja vapaaehtoistoimijat toimivat kumppaneina osallistumalla palvelutarpeiden selvittelyyn, toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. (mt., 3, 25-27.)

Perhelähtöisiä työkäytäntöjä Perhe-hankkeessa olivat perhevalmennukseen, ennaltaehkäisevään parisuhde- ja perhetyöhön, kasvatuskumppanuuteen, vanhempien vertaisryhmätoimintaan, isätoimintaan ja perheiden kohtaamispaikkaan liittyvät toiminnot. Perheiden kohtaamispaikkoina toimivat esimerkiksi avoimet päiväkodit, perhepuistot ja perhekahvilat. Vertaisryhmät toimivat joko kaikille avoimina, kohdennettuina tai suljettuina ryhmiä. Perhehankkeen aikana kehitettiin myös uusia toimintamalleja kuten hyvinvointineuvola, jonka mukaan Tampereen neuvolat toimivat. (mt., 28-35.)

4.3 Poliittiset ohjelmat taustalla

Valtioneuvoston periaatepäätökseen sosiaalialan tulevaisuuden turvaamisesta 2.10.2003 on kirjattu tavoite kehittää perheiden tarpeisiin pohjautuvaa ja perheiden keskinäistä vertaistukea vahvistavaa perhekeskustoimintaa. Tämän periaatepäätöksen pohjalta PERHE-hanke aikanaan käynnistettiin. PERHE-hankkeen myötä perhekeskuksille on nähty selvä yhteiskunnallinen tilaus, sillä lasten hyvinvointi ja vanhemmuuden tukeminen on tunnistettu yhteiseksi haasteeksi ja ennaltaehkäisevä työ on koettu tärkeäksi. Lisäksi kunta- ja palvelurakennemuutos on lisännyt toiminnan kehittämisen ajankohtaisuutta. (Viitala ym. 2008, 11, 38.)

Perhekeskusten kehittäminen on kirjattu hallitusohjelmaan (19.4.2007), jossa todetaan, että lapsiperheiden palvelut kootaan perhekeskuksiksi. Hallitusohjelmassa on myös muita tavoitteita, kuten yhteisöllisyys, avoimet päiväkodit, kerhotoiminta, parisuhde- ja perheneuvonnan ennaltaehkäisevä työ, perheiden tukeminen, lapsiperheiden kotipalvelu sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välisen yhteistyön lisääminen. Näiden tavoitteiden nähdään liittyvän läheisesti perhekeskustoimintaan. Hallituksen kahdessa politiikkaohjelmassa; Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin sekä Terveystieteiden edistämisen -politiikkaohjelmien painopisteinä ovat ehkäisevä työ ja varhainen tuki, joiden nähdään antavan haasteita perhekeskusten kehittämiselle. (mt., 38.)

Vuonna 2008 voimaan tullut lastensuojelulaki korostaa myös ennaltaehkäisevää työtä ja lapsiperheiden palvelujen kehittämistä lasten kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi sekä vanhemmuuden vahvistamiseksi. Perhekeskustoiminnan nähdään konkretisoivan ehkäisevän lastensuojelun tavoitteita monella tavalla. Perhekeskusten kehittäminen on kirjattu myös moniin valtakunnallisiin strategioihin kuten Sosiaali- ja terveystieteiden strategiat 2015 sekä useisiin muihin lasten ja perheiden palvelujen kehittämistä koskeviin asiakirjoihin. Monissa kunnissa perhekeskustoiminnan tavoitteet on kirjattu kunnan strategiaan ohjelmiin ja huomioitu myös kuntien budjeteissa. Perhekeskustoiminta voi olla huomioitu myös paikallisten järjestöjen ja seurakuntien toimintasuunnitelmissa. (mt., 38, 43.)

Perhekeskustoiminnan kehittäminen ja levittäminen jatkuu lasten, nuorten ja perheiden Kaste-hankkeissa. Kaste 2008-2011 -ohjelma on lakisääteinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma, jonka osana myös lasten, nuorten ja perheiden palveluja on kehitetty. Lasten, nuorten ja perheiden Kaste pyrkii kehittämään perheiden palveluja sektorirajat ylittävinä kokonaisuuksina, vahvistamaan perheiden osallisuutta, tuomaan tuen kehitysympäristöihin ihmisten lähelle, ehkäisemään ongelmia, tarjoamaan varhaista tukea, luomaan matalan kynnyksen toimintamalleja sekä yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Perhekeskustoimintaa viedään eteenpäin kaikissa viidessä Lasten Kasteen aluehankkeessa; Etelä-Suomen Lapsen äänessä, Väli-Suomen Kasperissa, Itä- ja Keski-Suomen Perhe-hankkeessa, Varsinais-Suomen Remontissa sekä Pohjois-Suomen Tukevassa. Perhekeskustoiminnasta ei ole erillistä lainsäädäntöä. (THL 2010.)

Ministeri Risikko totesi keväällä 2010 pidetyssä Pohjoismaisessa perhekeskuskonferenssissa, että Suomessa on tavoitteena perheiden palveluiden järjestäminen uudenaikaisiksi, mielekkäiksi, saumattomiksi ja helpommin lähestyttäviksi kokonaisuuksiksi. Tavoitteena on perhekeskuksen toimintatavan leviäminen koko maassa. (Risikko 2010a.)

5 TUTKIMUS JA SEN TOTEUTTAMINEN

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli koota toimivilta perhekeskuksilta tietoa, näkemyksiä ja kokemuksia, joita voidaan hyödyntää Perheentalo Joensuu –hankkeen suunnittelussa ja kehittämisessä. Tutkimuksen näkökulmaa ja tutkimuskysymyksiä hiottiin vastaamaan tutkimuksen tavoitetta. Tässä kappaleessa kuvataan tutkimustehtävää, tutkimuksen etenemistä vaiheittain sekä pohditaan tutkimuksen luotettavuutta.

5.1 Tutkimustehtävä

Suorittaessani keväällä 2010 projektiharjoittelua Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Karjalan piirillä, kuulin Joensuuhun suunnitteilla olevasta Perheentalosta. Sain vinkin ottaa yhteyttä Pelastakaa Lapset ry:hyn asian tiimoilta. Aihe kiinnosti minua välittömästi, sillä työskennellessäni varhaiskasvatuksen parissa päiväkodissa olen pohtinut "avoimen talon" mahdollisuutta tukea lapsiperheitä ja perheiden hyvinvointia matalan kynnyksen toiminnoilla. Otettuani yhteyttä Pelastakaa Lapset ry:n Mervi Kuiriin, ilmoitti hän, että tarvetta opinnäytetyölle olisi jo hankkeen suunnittelu- vaiheessa.

Kesällä 2010 jatkoimme opinnäytetyön näkökulman hiomista yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n Eeva-Liisa Walliuksen ja Saara Keräsen kanssa. Päädyimme hankkeelle hyödyllisen perustiedon kokoamisen näkökulmaan eli kartoittamaan Suomessa toimivien perhekeskusten tämän hetkistä tilannetta sekä selvittämään näkemyksiä ja mielipiteitä toimintatavoista, yhteistyöstä ja toiminnan vaikuttavuudesta lapsiperheiden hyvinvointiin. Opinnäytetyöhön liittyen tehtiin yhteistyösopimus ja Pelastakaa Lapset ry:ltä sain tutkimusluvan (liite 1).

Perhekeskuksen määrittely hakee vielä muotoaan ja perhekeskus –nimikkeen alta löytyy monenlaisia yhteisöjä aina yksityisistä lastensuojelulaitoksista kunnallisiin ja seudullisiin perhepalveluverkostoihin. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli koota perustietoa, jota voidaan hyödyntää Perheentalo Joensuu –hankkeessa. Tästä näkökulmasta johtuen tässä opinnäytetyössä keskitytään tarkastelemaan julkisen, kolmannen sektorin sekä toimijoiden yhteistyössä tapahtuvaa perhekeskusten toimintaa. Mukana tutkimuksessa on siis perhekeskuksia, jotka toimivat julkisen sektorin toimintana, monitoimijaisena tai järjestöpohjaisena toimintana. Tästä tutkimuksesta rajattiin pois perhekeskus-nimikkeen alla toimivat yksityiset lastensuojelulaitokset, osuuskuntien järjestämä toiminta sekä yhteisöt, jotka järjestävät toimintaa pienimuotoisesti vain kerran tai kahdesti viikossa esimerkiksi perhekahvilatoimintana.

Tässä tutkimuksessa kartoitettiin perhekeskusten toimintaa ja tutkittiin perhekeskusten näkemyksiä vaikuttavuudesta, yhteistyömuodoista, toiminnan mahdollisuuksia ja haasteita. Lisäksi koottiin vinkkejä, neuvoja ja hyviä käytänteitä suunnitteilla oleville

tai toimintaansa aloittaville perhekeskuksille. Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä käytäntöön ja kokemukseen pohjautuvaa tietoa, jota voidaan hyödyntää Perheentalo Joensuu -hankkeessa.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset olivat:

1. Millaiseksi perhekeskusten toiminta on kehittynyt?
2. Millaista on perhekeskusten vaikuttavuus kokemusten mukaan?
3. Millaisia asioita pidetään perhekeskustoiminnan mahdollisuuksina ja haasteina?

5.2 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Tämän opinnäytetyön tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen ja tiedonkeruumenetelmänä käytettiin sähköpostitse lähetettyä kyselylomaketta. Tällä tutkimuksella pyrittiin tarkastelemaan ja kuvaamaan perhekeskustoimintaa. Tarkoituksena ei ollut löytää yleistettävyyttä vaan selvittää perhekeskusten kokemuksia ja näkemyksiä toiminnasta.

Laadullinen tutkimus kohdistuu laatuun, ei määrään ja sen perusajatuksena on, että todellisuus on moninainen. Laadullisessa tutkimuksessa kohdetta pyritään tarkastelemaan mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti. Tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä löytämään tosiasioita, ei osoittaa todeksi väittämiä. Aineistosta ei myöskään tehdä päätelmiä yleistettävyyttä ajatellen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään jotakin tapahtumaa, toimintaa tai ilmiötä sekä luomaan kuvauksia tutkittavasta asiasta. Tutkija voi olla tutkittavista etäällä tai lähellä, eikä kvalitatiivinen tutkimus välttämättä merkitse läheistä kontaktia tutkittaviin. (Eskola & Suoranta 2000, 6; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 182).

Tutkimuksen eri vaiheet, kuten aineiston keruu, analysointi, tulkinta ja raportointi, kietoutuvat yhteen laadullisessa tutkimuksessa. Laadullisen tutkimuksen aikana tutkimussuunnitelma voi elää ja muuttua. Aineistonkeruun kuluessa voi tutkimusongelman asettelua joutua tarkistamaan tai kirjoittaessa voi joutua palaamaan alkuperäiseen aineistoon. (Eskola & Suoranta 2000, 15-16.)

Laadullisen tutkimuksen aineisto kerätään yleisimmin haastattelun, kyselyn, havainnoinnin tai dokumentteihin perustuvan tiedon avulla. Näitä menetelmiä voidaan käyttää tutkittavan ongelman ja resurssien mukaan rinnakkain, yhdistellen tai vaihtoehtoisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Laadullisessa tutkimuksessa tarvittavan aineiston määrä on tutkimuskohtainen ja vastauksia tarvitaan juuri sen verran kuin se on aiheen kannalta välttämätöntä tutkimusongelman kattamiseksi. (Eskola & Suoranta 2000, 62-63.)

5.3 Kysely

Kysely on yksi tapa kerätä aineistoa laadulliseen tai määrälliseen tutkimukseen. Kyselytutkimuksen avulla voidaan kerätä tutkimusaineisto, jolla saadaan vastauksia monelta henkilöltä moniin eri kysymyksiin. Kyselylomakkeen avulla voidaan selvittää ihmisten ajatuksia, kokemuksia, tuntemuksia, uskomuksia ja mielipiteitä. Kyselylomakkeen avulla saadaan tietoa tutkittavasta aiheesta, tosiasioista, toiminnasta, käyttäytymisestä, tiedoista, mielipiteistä ja käsityksistä. Kyselyssä voidaan käyttää avoimia kysymyksiä, joissa esitetään kysymys ja vastaukselle jätetään tyhjä tila. Näin vastaaja saa mahdollisuuden vapaasti kertoa mielipiteensä ja näkemyksensä. (Hirsjärvi ym. 2009, 196-198.)

Kyselyssä lomake lähetetään joukolle, jolta halutaan saada tietoa. Kohdejoukon tehtävänä on täyttää lomake itsenäisesti ja sen jälkeen palauttaa kysely takaisin tutkijalle. Sähköpostitse lähetetty kysely on helppo ja nopea toteuttaa. Ongelmana voi olla vastaamatta jättäminen eli kato, joka on yleensä tiedon keruun suurin ongelma. Tutkija joutuu usein karhuamaan kyselyä eli muistuttamaan vastaamatta jättäneitä kyselyn palauttamisesta. Sähköpostitse tämä on nopeampaa ja helpompaa kuin maapostitse toteutetussa kyselyssä. Sähköpostikyselyn etuna on myös se, ettei siitä aiheudu kuluja. Vastaajien nimien ja osoitteiden löytyminen on yhtä helppoa tai vaikeaa riippumatta siitä toteutetaanko kysely maapostitse vai sähköpostitse. (Hirsjärvi ym. 2009, 196.) Kyselyn riskinä on vastausten niukkasanaisuus, etenkin avointen kysymysten kohdalla. Niukkasanaisuus voi vaikeuttaa tiedonsaantia tutkittavasta ilmiöstä, mutta toisaalta vastaamattomuus ei ole laadullisessa tutkimuksessa suuri ongelma, sillä tarkoitus ei olekaan yleistää. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.)

Tämän tutkimuksen kyselylomakkeen laadintaan käytettiin melko paljon aikaa, sillä kyselyyn pyrittiin kokoamaan kaikki tarpeelliset kysymykset, karsimalla kuitenkin turhat kysymykset pois. Tutkimussuunnitelma ja tutkimusongelmat ohjasivat kyselylomakkeen laadintaa. Tavoitteena oli selkeä, riittävän lyhyitä kysymyksiä sisältävä kysely, johon vastaajat motivoituisivat vastaamaan. Huomiota kiinnitettiin kysymysten määrään, sillä paljon kysymyksiä sisältävään kyselyyn liittyy riski, että kysely siirretään heti sivuun liian paljon aikaa vievänä. Tutkimusta varten laadittiin kyselylomake (liite 2), jonka ohjaavat tahot hyväksyivät.

Kyselylomakkeet lähetettiin sähköpostitse saatekirjeen liitteenä perhekeskusten toiminnasta vastaaville tai koordinoiville henkilöille. Sähköpostitse lähetysssä saatekirjeessä (liite 3) kerrottiin opinnäytetyöstä ja tutkimuksen tarkoituksesta. Saatekirjeestä Vilkkä (2005, 152-153) toteaa, että sen tehtävänä on motivoida osallistumaan tutkimukseen ja vastamaan kyselyyn. Vilkkä muistuttaa kuitenkin, että vastaajan vakuuttuminen tutkimuksen tärkeydestä ja motivoituminen vastaamaan ei varmista kyselyyn osallistumista.

Perhekeskuksille lähetetyn kyselylomakkeen alussa oli kolme monivalintakysymystä taustatietoihin liittyen. Näillä kysymyksillä pyrittiin kartoittamaan perhekeskusten toimintapohjaa, toimintamallia ja toiminnan rahoitusta. Kyselyn kaikki muut kysymykset olivat avoimia, koska vastaajien haluttiin tuovan vapaasti esille omia näkemyksiä, kokemuksia ja mielipiteitä asioista. Kunkin avoimen kysymyksen jälkeen kyselylomakkeeseen jätettiin vastausta varten tyhjä, vastauksen pituuden mukaan kasvava tila. Kysymykset yritettiin laatia siten, että niihin vastattaisiin mahdollisimman laajasti. Vilkkä (2005, 86) ohjeistaa, että avoimia kysymyksiä laadittaessa on tavoitteena saada kysymysten avulla vastaajilta spontaaneja mielipiteitä, eikä vastaajien vastaamista tule rajata liiaksi.

Yhteystietoja toimivista perhekeskuksista oli melko työlästä hankkia, sillä mitään valmista listaa ei löytynyt. Perhekeskuksia koskeva tiedustelutyö aloitettiin olemalla yhteydessä Suomen perhekeskusyhdistykseen, jonka jälkeen saatiin ja löydettiin vinkkejä erilaisista perhekeskuksista ja perheentaloista lumipallo-ilmion tavoin. Lisäksi perhekeskusten yhteystietoja löytyi hanketiedostojen kautta.

Kyselylomakkeet lähetettiin sähköpostitse kaikille löydetyille perhekeskuksille, jotka sopivat tämän tutkimuksen rajaukseen. Perhekeskuksia, jotka toimivat julkisen sektorin toimintana, monitoimijaisena, tai järjestöpohjaisena toimintana löydettiin 58 kappaletta. Kysely lähetettiin näille 58 perhekeskukselle syyskuussa ja vastausaikaa annettiin osallistujille kaksi viikkoa. Määräaikaan mennessä vastauksia kyselyyn tuli 16 kappaletta, joten kyselystä jouduttiin muistuttamaan. Tämän jälkeen vastauksia tuli lisää 7 kappaletta. Yksi vastaus palautui niin, että vastauslomakkeessa eivät vastaukset jostain syystä näkyneet lainkaan. Tätä vastaajaa pyydettiin lähettämään liitetiedosto uudestaan, mutta näin ei tapahtunut. Kyselyyn vastasi siis yhteensä 23 perhekeskuksen edustajaa. Tähän ei ole laskettu tyhjänä palautunutta vastauslomaketta. Vastausprosentiksi tuli 40 prosenttia.

Kyselyyn vastanneet ovat pääsääntöisesti julkisen sektorin edustajia ja vain muutama vastaaja edustaa järjestöpuolta. Yhdelle perhekeskukselle toimitettiin pyynnöstä kopio tutkimusluvasta ja yhdelle kaupungille tehtiin pyynnöstä vapaamuotoinen tutkimuslupahakemus, joka hyväksyttiin ja vastaukset kyselyihin saatiin myös tältä taholta. Palautuneiden vastausten yhteydessä tuli pyyntöjä valmiin opinnäytetyön lähettämisestä.

5.4 Aineiston käsittely ja analyysi

Tutkimuksen tavoitteena on, että kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset tulevat hyvin esille. Niitä pidetäänkin tutkimuksen ydinasiana. Analysointivaiheessa tutkijalle selviävät vastaukset tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 221.) Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa siten tietoa tutkittavasta asiasta. Aineistoa tiivistetään analyysillä, muttei kadoteta aineiston sisältämää tärkeää tietoa. Analysoinnissa pyritään luomaan hajanaisesta tiedosta mielekästä, selkeää, tiivistä ja yhtenäistä informaatiota. (Eskola & Suoranta 1998, 138.)

Kyselyiden vastaukset palautuivat sähköpostitse. Lokakuun alkupuolella vastaukset tulostettiin ja tarkastettiin. Palautuneesta aineistosta ei löytynyt virheellisiä tai puutteellisia lomakkeita, joten yhtään vastauslomaketta ei sen vuoksi hylätty. Tämän jäl-

keen aineisto luettiin läpi useampaan kertaan sisällön yleiskuvan luomiseksi. Sitten aloitettiin aineiston analysointi perinteisellä sisällönanalyysillä. Analysoinnissa aineisto pilkottiin ensin osiin ja sitten tiivistettiin vastaukset, tärkeää tietoa aiheesta hävittämättä. Tiivistämistä ohjasivat tutkimustehtävä ja tutkimusongelmat.

Sisällönanalyysillä tutkittavaa ilmiötä pyritään kuvaamaan tiivistetyssä muodossa, luomaan selkeyttä aineistoon sekä kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti. Tutkimukseen kerätty aineisto järjestetään sisällönanalyysillä johtopäätösten tekoa varten. Sisällönanalyysin todetaan sopivan hyvin jopa täysin strukturoimattomankin aineiston analyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103, 106.)

Tässä tutkimuksessa kyselylomakkeen kolme ensimmäistä kysymystä olivat monivalintakysymyksiä, joilla kartoitettiin taustatietoja yleiskuvan luomiseksi ja toisaalta vertailupohjaksi. Kyselylomakkeen alussa olleet monivalintakysymykset luokiteltiin yksitellen perinteisellä tutkijamiehen kirjanpidolla. Monivalintakysymyksillä kartoitettiin perhekeskusten toimintatapaa (julkisen sektorin, järjestöpohjaista vai monitoimijuutta), toimintamallia (palveluverkosto, yhteinen fyysinen tila, paikallinen vai seudullinen toiminta) ja rahoituspohjaa (pysyvä rahoitus, hankerahoitus vai muu rahoitus).

Kyselylomakkeen muut kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, joiden analysointia varten kyselylomakkeet ryhmiteltiin toimijoittain julkisen, järjestöjen ja monitoimijuiden mukaan. Tämän ryhmittelyn tarkoituksena oli löytää vastauksista mahdollisia eroavaisuuksia/samankaltaisuuksia toimijuudesta riippuen. Toimijuus näyttäytyy tässä tutkimuksessa toimintojen ja palvelujen eroavaisuutena, muutoin näkemykset ja mielipiteet tutkimuksessa kysytyihin asioihin ovat yhteneväisiä riippumatta siitä, pohjautuuko toiminta julkisen sektorin, järjestöjen vai toimijoiden yhteiseen toimintaan.

Aineistosta etsittiin vastauksia tutkimuskysymyksiin eli vastauksia, jotka kuvaavat perhekeskusten tämän hetkistä toimintaa, perheille suunnattuja palveluja, toiminnan vaikuttavuutta, toteutettavaa yhteistyötä sekä toiminnan haasteita. Avointen kysymysten analysointi toteutettiin käymällä kyselylomakkeen jokainen kysymys vastauksineen yksitellen läpi. Analyysia ohjasivat siis valmiiksi asetetut kysymykset vastauksineen. Kuhunkin kysymykseen saadut vastaukset kirjattiin ylös teemoittain erilliseen ”tutkimusvihkoon”. Näin vastaukset luokiteltiin aineistolähtöisesti aineistosta esille

nousseiden teemojen mukaan. Esimerkiksi haasteina nousivat aineistosta esille teemat: rahoitus, resurssit, rakenteet, yhteistyö. Vastausten teemoittelun jälkeen vastaukset tiivistettiin pyrkien selkeään ja kokoavaan tietoon jokaisen kysymyksen ja aihealueen osalta. Tutkimuksen aihealueina olivat perhekeskusten palvelut, toiminnan vaikuttavuus, yhteistyö, toiminnan heikkoudet, vahvuudet, haasteet ja mahdollisuudet.

5.5 Tutkimuksen raportointi

Tutkimustulosten on tarkoitus olla hyödynnettävissä Perheentalo Joensuu -hankkeen suunnittelussa ja kehittämisessä. Käytännössä tuloksia voidaan hyödyntää pohdittaessa kuinka voidaan toimia lapsiperheiden parhaaksi ja kuinka tällä hetkellä muualla toimitaan. Tutkimuksen muoto on kirjallinen raportti.

Tutkimuksen raportoinnin on oltava yksityiskohtaista, systemaattista ja selkeää. Siinä tulee kuvata tarkasti tutkimuksen eri vaiheet, jotta tutkimuksen luotettavuus ilmenee raportoinnin avulla. Raportoinnin on tuotava esille se, kuinka tutkija on suorittanut tiedon hankinnan ja kuinka aineisto on analysoitu. Raportointi siis mahdollistaa lukijalle tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin. (Syrjälä & Ahonen & Syrjäläinen & Saari 1996, 99.)

5.6 Tutkimuksen luotettavuus

Vilkan (2005, 159) mukaan tutkijan on arvioitava koko tutkimuksen ajan luotettavuutta liittyen teoriaan, tutkimusaineistoon, analyysiin, tulkintaan ja johtopäätöksiin. Luotettavuutta voidaan arvioida myös tutkimuksen tavoitteiden, tarkoituksenmukaisuuden ja toimivuuden kannalta sekä puolueettomuusnäkökulmasta.

Laadullisessa tutkimuksessa on tutkijan rooli otettava huomioon luotettavuutta arvioitaessa, joten tässä yhteydessä on näin tutkimuksen tekijänä todettava, että tutkimuksen aihealueeseen liittyen en ole täysin ulkopuolinen. Olen työskennellyt pitkään perheiden ja varhaiskasvatuksen parissa päiväkodissa. Työssäni olen kohdannut monenlaisia lapsiperheitä, vanhempia ja lapsia sekä nähnyt ja kokenut muutosten

vaikutuksia perheisiin. Minulla on siis kokemusta ja näkemyksiä tästä näkökulmasta, mutta myös henkilökohtaiselta tasolta, sillä olen itsekin äiti kolmelle lapselle ja perheessämme koetaan vanhemmuuden iloja ja haasteita. Pitkälti näistä lähtökohdista ja opiskelun mukanaan tuomasta tiedosta kumpuaa kiinnostukseni lapsiperheiden hyvinvointiin, sen merkitykseen ja sen edistämisen mahdollisuuksiin. Opinnäytetyön edetessä olen pyrkinyt tarkastelemaan tutkimukseen ja perhekeskukseen liittyviä seikkoja avoimin silmin, ilman ennakkoluuloja tai ennakkoasenteita.

Muilta osin tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa se, että kyselylomakkeen kysymyksillä saadaan vastauksia tutkimusongelmiin. Kyselylomakkeen laadinnassa pyrittiin selkeisiin, lyhyisiin, helposti ymmärrettäviin kysymyksiin, joiden avulla tutkimusongelmiin saadaan vastaukset. Kyselylomakkeen laatimiseen, hiomiseen ja työstämiseen käytettiin melko paljon aikaa, jotta kyselylomakkeesta ei tulisi liian pitkä, vaan selkeä kokonaisuus. Tällä pyrittiin siihen, että kysely ei vaikuttaisi liiaksi aikaa vievältä, vaan mahdollisimman moni vastaisi kyselyyn.

Suuren vastausprosenttiin pyrittiin myös kertomalla saatekirjeessä mahdollisimman tarkasti, millaista tietoa selvitetään ja mihin kerättävää tietoa käytetään. Saatekirjeessä kerrottiin vastausten tärkeydestä ja siitä, että kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että kyselyyn tuli vastauksia ympäri Suomea, eikä koottu tieto rajoitu vain tietylle alueelle. Kyselyyn tuli vastauksia eri tavoin toimivilta perhekeskuksilta, mikä antaa kattavampaa tietoa perhekeskusten toiminnasta.

Aineiston analysoinnissa luotettavuutta varmistettiin lukemalla ensin kaikki vastaukset läpi useampaan kertaan yleiskuvan luomiseksi. Luotettavuuteen vaikuttaa vastausten, analysoinnin vaiheiden sekä tutkimuksen tulosten kirjaaminen ”tutkimusvihkoon” analysoinnin edetessä.

Aineiston luotettavuutta arvioitaessa voidaan pohtia myös vastauksiin liittyvää itsekriittisyyttä ja sitä, että perhekeskukset arvioivat itse omaa toimintaansa ja sen luotettavuutta. Toisaalta vastauksissa tuodaan jonkin verran esille myös asiakkaiden palautteita. Kyselyssä pyydettiin arvioimaan toimintaa kokemusten pohjalta sekä toimijoiden näkemysten että perheiden antamien palautteiden mukaan, mutta näitä ei

pyydetty vastauksissa erittelemään. Muutama vastaajista toi ilmi, mikä oli omaa arviota ja mikä oli asiakkaiden palautetta. Tässä aineistossa nämä arviot olivat samansuuntaisia. Vastaajien itsekriittisyyteen liittyen voidaan ajatella, että alalla toimivilla on tietoa ja taitoa arvioida realistisesti omaa toimintaa ja sen vaikuttavuutta. Perhekeskusten toiminnassahan on olennaista yhteinen kehittämistyö, jossa toimintaa säännöllisesti arvioidaan itse sekä haetaan palautetta asiakkailta.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSIA

Tutkimuksen tuloksissa kuvataan perhekeskusten toimintapohjaa, perhekeskuksissa toteutettavia palveluja, toimintoja ja mielipiteitä niistä, näkemyksiä toiminnan vaikuttavuudesta sekä toimijoiden yhteistyöstä. Tutkimuksen tuloksissa kuvataan myös perhekeskusten toiminnan vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja haasteita. Tämän osion loppuun on koottu yhteen perhekeskusten esille tuomia, kokemukseen pohjautuvia neuvoja ja hyviä käytänteitä.

6.1 Perhekeskusten toimintapohja

Tähän tutkimukseen osallistui 23 perhekeskusta, joista puolet (12) kertoo perhekeskuksensa toiminnan pohjautuvan julkisen ja kolmannen sektorin sekä mahdollisesti muiden toimijoiden yhteistyöhön, noin neljäsosa (6) ilmoittaa perhekeskuksen toiminnan pohjautuvan julkisen sektorin toimintaan ja noin viidesosan (5) toiminta pohjautuu järjestöpohjaiseen toimintaan. Kyselyyn vastanneet ovat siis pääsääntöisesti julkisen sektorin edustajia ja vain muutama vastaaja edustaa järjestöpuolta.

Yhteinen fyysinen tila esiintyy erittäin yleisesti perhekeskusten toiminnassa. Tutkimukseen osallistuneiden perhekeskusten toiminnan pohjana suurimmalla osalla, noin $\frac{3}{4}$:lla (17/23) on yhteinen fyysinen tila. Pelkkä rakenteellinen palveluverkosto näkyy siis tässä tutkimuksessa perhekeskuksen toimintapohjana huomattavasti pienemässä määrin, sillä vain $\frac{1}{4}$ (6) tästä aineistosta toimii sillä pohjalla. Seudullista, use-

amman kunnan yhteistä, kehittämistyötä tutkimukseen osallistuneista perhekeskuksista tekee vain muutama (3).

Tutkimuksessa mukana olevien perhekeskusten rahoitus on toteutettu siten, että noin puolella (12/23) toiminnan pohjana on pysyvä rahoitus. Toisaalta sekalaisen rahoituksen osuus on myös suuri, sillä noin kolmasosa (7/23) ilmoittaa rahoituksen koostuvan esimerkiksi avustuksista tai vuosittaisista sopimuksista kunnan/kaupungin kanssa, osallistumismaksuista tai työvoimatoimistojen rahoituksesta. Tähän tutkimukseen osallistuneista perhekeskuksista alle viidesosa (4/23) toimii hankerahoituksella, joista muutama (3) toimii pitkäkestoisella (yli kahden vuoden) hankerahoituksella ja vain yksi toimii lyhytkestoisen (alle kahden vuoden) hankerahoituksen varassa.

6.2 Perhekeskusten toimintoja ja palveluja

Perhekeskuksissa toteutetaan ja tarjotaan hyvin monenlaisia toimintoja ja palveluja perheille. Palvelutarjonta vaihtelee järjestävistä tahoista ja paikkakunnasta riippuen. Perhekeskuksissa toteutetaan pitkälti ennaltaehkäisevää työtä, mutta myös korjaavaa toimintaa, esimerkiksi sijaishuollon tapaamisten ja eroperheiden osalta. Tähän osioon on koostettu yhteen niitä moninaisia toimintoja ja palveluja, joita perhekeskukset kertovat toteuttavansa.

Perhekeskukset, jotka tässä tutkimuksessa ilmoittavat toimintansa pohjautuvan toimijoiden yhteistyöhön, tarjoavat perheille palveluja kuntien perus- ja perhepalveluista järjestöjen toimintoihin. Monitoimijaisien perhekeskusten palveluissa mainitaan neuvolan, laajennetun perhevalmennuksen, perheneuvolan, avoimen päiväkodin, ehkäisevän perhetyön, erityislastentarhanopettajan, psykologin ja lastensuojelun työntekijöiden palveluja. Perhekeskuksen moniammatillisen verkoston kautta perheet saavat tarvittaessa ohjausta ja apua kasvatusta ja hoitotyön ammattilaisilta.

Lähes kaikissa monitoimijaisissa perhekeskuksissa tarjotaan perheille vertaistuki- ja kerhotoimintaa. Vertaisryhmiä kerrotaan toimivan muun muassa vauvaperheille, esi-koisvauvaperheille, odottaville, yksinhuoltajille, nuorille äideille, riskiäideille, sijais-

vanhemmille, uusperheellisille, monikkoperheille, kouluikäisten vanhemmille, murrosikäisten vanhemmille. Muita toimivia ryhmiä ovat esimerkiksi tyttöjen ryhmät, poikien ryhmät, parisuhdeillat, eroryhmät, maahanmuuttajaryhmät, isä-lapsi –ryhmät, isäryhmät, kantoliina-ryhmät, kestovaipparyhmät. Joissakin perhekeskuksissa järjestetään myös nuorille omia ryhmiä tai avoimia nuorten iltoja. Kerhotoimintaa perhekeskukset kertovat järjestävänsä eri-ikäisille lapsille esimerkiksi muskarin, harraste- tai askartelukerhon, läksypajan ja kokkikerhon muodossa sekä tupailtoina.

Monitoimijaiset perhekeskukset tarjoavat avoimen kohtaamispaikan, avointa perhekerhotoimintaa ja perhekahvilatoimintaa. Perhekahvilasta on kehitelty erilaisia muotoja, kuten kansainvälisyyskahvila, vauvakahvila, isälapsikahvila, iltaperhekahvila sekä teemakahvilat, joissa käy vierailevia asiantuntijoita. Lisäksi perhekeskuksissa järjestetään asiantuntijoiden luentoja vanhemmille, lastenhoitoapua ja kotiapua. Perhekeskukset tarjoavat satutunteja, leikkipuisto-toimintaa sekä vaihtotori-toimintaa. Perhekeskuksissa huomioidaan myös isovanhempien mahdollisuus osallistua toimintaan.

Perhekeskukset, jotka ilmoittivat toimintansa pohjautuvan julkisen sektorin toimintaan, keskittyvät palveluissaan kunnan perus- ja perhepalveluihin. Yleisimmin mainitaan neuvolaan, avoimeen varhaiskasvatukseen ja ennaltaehkäisevään työhön liittyvät palvelut. Kaikkinensa palveluihin kerrotaan kuuluvan perheneuvolan, psykologin, puheterapeutin, kiertävän erityislastentarhanopettajan, neuvolan, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon, päivähoidon, esiopetuksen, avoimen varhaiskasvatuksen ja avoimen päiväkodin palveluja. Käytettävissä on myös lastensuojelun avohuollon ja perhetyön palveluja, esimerkiksi perhekuntoutusta, ryhmätoimintaa, lapsiparkkia ja valvottuja tapaamisia. Perhekeskusten palveluihin on sisällytetty ennaltaehkäisevän perhetyön ohella myös aikuisten mielenterveystyötä, päihdetyötä ja palveluohjausta. Kerho- ja ryhmätoimintaa järjestetään sekä omana toimintana että jonkin verran yhteistyössä järjestöjen ja seurakunnan kanssa. Perhekeskuksista, joiden toiminta pohjautuu julkisen sektorin toimintaan, vain yksi kertoo toteuttavansa perhekahvilatoimintaa yhteistyössä järjestöjen kanssa.

Järjestökentän toimijoista lähes kaikki kertovat toimintojensa keskittyvän kerhotoimintaan, vertaisryhmiin, avoimeen kohtaamispaikkaan ja perhekahvilaan. Järjestökentän toimijat ilmoittavat tarjoavansa perhekeskuksissa kerho- ja ryhmätoimintaa esimer-

kiksi eri-ikäisille lapsille järjestettyinä muskari- ja loruryhminä, äiti-vauvajumpparyhminä, odottavien ja vauvaperheiden ryhminä. Vertaisryhmiä kerrotaan järjestettävän nuorille äideille, monikkoperheille, erityistä tukea tarvitseville perheille sekä adoptio- ja sateenkaariperheille. Järjestöt tarjoavat myös lasten hoito-apua, lapsiparkkia, satutunteja, turvavälinevuokrausta ja kirpputori-toimintaa. Perhekahvilatoiminta kuuluu olennaisesti järjestöpohjaisten perhekeskusten palveluihin. Perhekeskukset tarjoavat avoimen kohtaamispaikan, jossa perheet voivat vierailla, tavata muita perheitä, syöttää, hoitaa ja kuivittaa vauvoja/lapsia. Järjestökentän toimijat tarjoavat tiloja koulutuksia ja kokouksia varten myös muiden järjestöjen/yhdistysten/toimijoiden käyttöön.

Verkkopohjaisena toimiessaan perhekeskus tarjoaa Internetissä tietoa lasten fyysisestä, sosiaalisesta ja psyykkisestä kehityksestä sekä maakunta- ja kuntakohtaista tietoa perhepalveluista. Verkkopohjaisena perhekeskus voi tarjota vanhemmille vertaistukea sekä mahdollisuuden kysyä neuvoa asiantuntijoilta. Verkkopohjaisena perhekeskus tarjoaa tasalaatuista faktatietoa lapsiperheille paikkakunnasta ja vuorokauden ajasta riippumatta.

6.3 Mielipiteitä toiminnoista ja palveluista

Monitoimijaiset perhekeskukset toteavat avoimen toiminnan tukevan vanhempien jaksamista, antavan voimavaroja vanhemmuuteen ja tukevan muihin perheisiin/vanhempiin tutustumista. Monitoimijaiset perhekeskukset kokevat avoimen päiväkodin tärkeäksi matalan kynnyksen toiminnaksi. Varhaisen puuttumisen koetaan toteutuvan, kun avoimen päiväkodin ohjaajat neuvovat ja ohjaavat perheitä, jolloin voidaan parantaa lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta. Perhekeskuksen yhteisen fyysisen tilan koetaan turvaavan avoimen päiväkodin kehittämistyön ja vakiinnuttavan sen osaksi varhaiskasvatusta.

"Avoin toiminta - kaikille avointa, kotiäitien henkireikä mahdollistaa tutustumisen ja verkostoitumisen alueen muiden äitien kanssa."

"Helppo auttaa perheitä eteenpäin."

Monitoimijaisista perhekeskuksista todetaan vertaisryhmä- ja kerhotoiminnoissa toteutuvan toimijoiden yhteistyön sekä yhdistysten ja järjestöjen erityisosaamisen hyödyntämisen. Avointen palvelujen ja matalan kynnyksen toiminnan koetaan helpottavan tukevampiin palveluihin ohjautumista ja ohjaamista. Monitoimijaiset perhekeskukset ovat saaneet perheiltä paljon myönteistä palautetta avoimesta perhetoiminnasta. Toiminnan sisällön ja ohjelmiston nähdään vaikuttavan osallistujamääriin, esimerkiksi lauluhetket ja värikympy on koettu suosituksi. Laajennetun perhevalmennuksen nähdään helpottavan vanhempien tutustumista perhepalveluihin ja mataloitettavan perheiden kynnystä osallistumiseen. Ennaltaehkäisevä perhetyö, koulutus ja perhekahvilatoiminta koetaan tärkeinä perhekeskusten toiminnassa.

"Vertaisryhmiä pitävillä järjestöillä ja yhdistyksillä on sellaista erityisosaamista, mitä ammattilaisilla ei taasen ole, joten jokainen juttu on omille kävijöilleen tärkeä."

"Ennen ei ole vertaisryhmätoimintaa tai kotihoitoa tuettu vastaavalla tavalla, joten vastaanotto on ollut innostunutta."

Julkisen sektorin toimijat kokevat perhekeskuksen toiminnassa tärkeinä yhteistyön ja moniammatillisuuden. Perhekeskusten toiminnassa nähdään tärkeänä verkostotyö neuvolan kanssa, työparityöskentely ja moniammatillinen tiimityö, jolloin asiakasta ei juoksuteta luukulta toiselle, vaan ammattilaiset kokoontuvat perheen ympärille. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun kannalta sosiaalitoimen ja päivähoidon yhteistyö koetaan onnistuneena. Perhekeskustiimi ja perhekeskustyöryhmä sekä yhteisesti sovitut hoitopolut koetaan hyvin toimiviksi. Yhteistyön luomien mahdollisuuksien ohella julkisen sektorin toimijat pitävät perhekeskuksen toiminnassa tärkeänä lapsiperheiden varhaista tukemista, toimintaan osallistumisen matalaa kynnystä, avointa toimintaa sekä kerho- ja ryhmätoimintoja. Avointa päiväkotia pidetään matalan kynnyksen palveluna, joka mahdollistaa ammatillisen ohjauksen lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä tukee vanhempien jaksamista.

"Varhaisella moniammatillisella tuella voidaan vaikuttaa ongelmiin silloin, kun ne ovat riittävän pieniä, eivätkä ole ehtineet paisua suuriksi ongelmavyöhdiksi."

"Palvelut täydentävät toisiaan."

Järjestöpohjaiset toimijat kokevat perhekeskusten vertaisryhmä- ja kerhotoimintojen antavan perheille vertaistukea, tietoa, toimintamahdollisuuksia sekä lapsille seuraa ja kehittävää tekemistä. Lisäksi vertaisryhmien ja kerhojen koetaan tarjoavan lapsiperheille virikkeitä, yhdessä lapsen kanssa tekemistä ja samassa elämäntilanteessa olevien kohtaamista. Avoimen päiväkodin ja avoimen toiminnan nähdään tukevan lasten kotihoitoa, tarjoavan vertaistukea, tukiverkostoa ja tukea lasten kasvatukseen. Avoin kohtaamispaikka tarjoaa mielekästä tekemistä ja lapsille kavereita. Perhekahvilan todetaan kokoavan perheitä yhteen ja auttavan etenkin muualta muuttaneita tutustumaan toisiin perheisiin. Tärkeänä koetaan maksuttomien palvelujen tarjoaminen.

"Perhekeskustoiminta tukee vanhempien ja lasten yhdessäoloa."

"Avoin toiminta ja vertaisryhmät tarjoavat vertaistukea parhaimmillaan."

6.4 Toiminnan vaikuttavuus

Perhekeskusten toimintamallista, toimintatavoista ja palveluista riippumatta näkemykset toiminnan vaikuttavuudesta ovat yhteneväisiä. Perhekeskusten toiminnoilla koetaan olevan monia myönteisiä vaikutuksia lapsiperheiden hyvinvointiin sekä yhteistyön ja palveluiden kehittämiseen.

Perhekeskusten koetaan lisäävän perheiden hyvinvointia, tyytyväisyyttä, viihtyvyyttä, osallisuutta, yhteisöllisyyttä, sosiaalisia verkostoja ja kulttuurien välistä vuorovaikutusta sekä samalla ehkäisevän ongelmia, yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Perhekeskusten toiminnan nähdään lisäävän arjen jaksamista ja tuovan sisältöä ja iloa arkeen. Perheiden palautteen mukaan arjen jaksaminen vaikuttaa lasten kotihoidon jatkamiseen ja vähentää osaltaan päivähoidon tarvetta.

"Matalan kynnyksen työmuoto tavoittaa monenlaisia perheitä."

"Yksinäisyyttä voidaan vähentää, kun toimintaan on helppo lähteä mukaan ilman erillisiä ilmoittautumisia."

Perhekeskusten näkemysten mukaan toiminnoissa toteutuu onnistuneesti ennaltaehkäisevä työ. Perhekeskuksissa perheitä tuetaan matalan kynnyksen työmuodoilla ja toiminta tavoittaa monenlaisia perheitä, jolloin lasten ja perheiden fyysisiä ja psyykkisiä ongelmia voidaan ennaltaehkäistä. Ennaltaehkäisevän työn kerrotaan toteutuvan tarjoamalla perheille kasvatuskumppanuutta, ammatillista tukea ja apua kasvatukseen. Varhaista puuttumista voidaan toteuttaa vanhempia ohjaamalla sekä vanhempien ja lasten vuorovaikutusta parantamalla.

"Perhekeskuksen toiminta on tärkeää ennaltaehkäisevää toimintaa, joka säästää tulevaisuudessa euroja."

"Voimme vaikuttaa ennaltaehkäisevästi lastensuojelun tarpeisiin ja syrjäytymiseen."

Perhekeskusten toiminnoissa kerrotaan korostettavan vanhempien vahvuuksia ja voimavaroja sekä tarjottavan läheistä tukea ja kannustamista vanhemmuuteen. Perhekeskusten nähdään tukevan vanhemmuutta ja parisuhdetta sekä madaltavan kynnystä tukeutua tarvittaessa muihin palveluihin. Lisäksi perhekeskusten koetaan pysyvän tukemaan perheitä varhaisessa vaiheessa ennen kuin ongelmat paisuvat suu-riksi, jolloin hoito olisi vaikeaa ja kallista.

"Perhekeskusten toiminnassa mahdollistuu läheisempi ja suoranaisempi tuki vanhemmille."

"Asiakkaat ovat tuoneet esille, että kotona oloa jaksaa paremmin, kun on tällainen paikka."

Perhekeskusten toiminnan nähdään tarjoavan lapsille ja aikuisille virikkeitä sekä yhteistä, mielekästä tekemistä oman perheen ja muiden perheiden kanssa. Perhekeskusten toiminnassa lapset, nuoret ja aikuiset voivat tavata samassa elämäntilanteessa olevia, luoda sosiaalisia verkostoja ja saada vertaistukea. Toisiin perheisiin tutustuminen auttaa paikkakunnalle muuttaneiden perheiden kotoutumista uuteen kotipaikkaan. Perhekeskusten edulliseen, avoimeen ja matalan kynnyksen toimintaan on perheiden helppo osallistua. Perhekeskusten kautta koetaan perheiden, vanhempien ja lasten äänen tulevan kuuluville toiminnan suunnitteluun ja päätöksen tekoon.

"Alhainen kynnys-tunnelma syntyy kun olemme saman katon alla."

"Vanhempien ja lasten kuuleminen ja osallisuus lisääntyvät."

Perhekeskuksessa toimijoiden yhteistyön onnistumista todetaan helpottavan, kun toimijat tuntevat toisensa ja toimitaan fyysisesti lähekkäin. Yhteistyössä koetaan tärkeänä yhteinen fyysinen tila, saman katon alla toimiminen. Tämän nähdään turvaavan nopean kontaktin muihin toimijoihin, auttavan henkilökuntaa jaksamisessa ja lisäävän työtyytyväisyyttä. Yhteistyön nähdään säästävän resursseja ja tuovan taloudellisia säästöjä, koska päällekkäinen työ vähenee ja palveluita voidaan kohdistaa oikein.

"Yhteinen fyysinen tila mahdollistaa kohtaamisen eri toimijoiden kesken ja vakiinnuttaa palveluja."

Perhekeskuksen nähdään mahdollistavan verkostoihin vaikuttamisen, resurssitarpeiden näkyväksi tekemisen, prosessien nopeuttamisen, palvelujen laadun parantamisen, toimintojen monipuolistumisen ja kehittämisen. Palveluverkoston avulla palveluun ohjauksen nähdään helpottuvan ja palveluiden selkiytyvän perheille paremmin. Toimijoiden yhteistyön ja palveluohjauksen koetaan madaltavan perheiden kynnystä ohjautua tarvittaessa tukevampiin palveluihin. Toimijoiden yhteistyöllä kerrotaan kyettävän vastaamaan perheiden tarpeisiin, eikä perheiden tarvitse vastata ja sopeutua palvelurakenteisiin.

"Lapsiperheet oppivat tuntemaan perhekeskuksen omana palvelukeskuksenaan."

"Leimaantumisen pelko vähenee, kun palvelut on keskitetty perhekeskukseen, jossa mikä perhe tahansa voi vierailla."

6.5 Toimijoiden yhteistyö

Perhekeskuksissa tehdään yhteistyötä toimijoiden kesken monella eri tasolla, kuten käytännön työn tasolla, suunnittelu-, kehittämis- sekä arviointityössä. Kaikki tutkimuksessa mukana olleet perhekeskukset kertovat tekevänsä yhteistyötä jonkun toi-

sen toimijan kanssa jossakin muodossa, vähintään yhteisissä tiloissa toimimalla ja muille toimijoille tiloja käyttöön antamalla. Toisaalta yhteistyötä toteutetaan joissakin perhekeskuksissa hyvinkin tiiviisti esimerkiksi työparityöskentelynä. Yhteistyössä toimiessa koetaan jokaisen omien osaamisen erikoisalueiden ja asiantuntijuuden tulevan hyödynnetyiksi.

"Pienistä resursseista saadaan yhdessä riittäviä."

"Palvelu on parempaa yhdessä, kuin kaikki erikseen."

Lähes kaikki perhekeskukset tekevät käytännön yhteistyötä avoimen toiminnan ja ryhmätoiminnan puitteissa. Julkisen sektorin, järjestöjen ja seurakuntien yhteistyötä toteutetaan avoimissa, kohdennetuissa ja suljetuissa ryhmissä, esimerkiksi laajennettua perhevalmennusta ja isäryhmiä toteutetaan monitoimijaisesti. Monissa perhekeskuksissa toimijoiden yhteistyötä toteutetaan työparityöskentelynä ryhmissä ja kerhoissa. Perhekeskusten vastauksissa kerrotaan esimerkkejä työparina toimivasta lastensuojelun, neuvolan tai seurakunnan työntekijästä, psykologista tai järjestön toimijasta.

"Toteutamme avoimia / suljettuja ryhmiä eri toimijoiden kanssa yhteistyössä."

"Tiivistä yhteistyötä seurakunnan kanssa; seurakunnan lastenohjaaja työparina kolme kertaa viikossa."

Käytännössä yhteistyötä toteutetaan myös työntekijäresurssien yhteiskäytöllä, jolloin julkinen sektori, järjestö tai seurakunta antaa oman työntekijänsä perhekeskuksen käyttöön. Perhekeskuksista kerrotaan esimerkkejä, joissa päivähoidon, neuvolan, kasvatustukikeskuksen tai seurakunnan työntekijä on perhekeskuksen käytössä muutamia päiviä viikossa.

"Työntekijöiden yhteistoiminta on vilkasta paitsi avoimen perhetoiminnan myös perhevalmennuksen, koulutuksen ja vanhemmuuden tukemisen suhteen."

"Meillä päivähoidon työntekijäresurssi käytössä 3 pv/vko."

Arjen yhteistyötä toteutetaan myös asiantuntijavierailujen kautta, jolloin julkisen, kolmannen tai yksityisen sektorin tai seurakunnan asiantuntija käy keskustelemassa perheiden kanssa. Vastauksista ilmenee, että asiantuntijavierailuja toteutetaan perhekeskuksissa jopa viikoittain ja aiheena voi olla esimerkiksi uhmaikä tai unikoulu. Asiantuntijavierailuja toteutetaan sekä ryhmätoiminnassa että teemakahviloissa. Perhekahvilassa yhteistyötä voidaan toteuttaa pitämällä siellä esimerkiksi avointa neuvolaa.

"Julkisen sektorin ja muiden toimijoiden kanssa tehdään paljon yhteistyötä periaatteella, että kutsumme eri työntekijöitä tänne perheiden luokse keskustelemaan. Joka viikko yhteistyökumppaneita vierailee perhekeskuksella."

Kautta linjan yhteisten tilojen käyttö koetaan tärkeänä yhteistyön muotona. Yleisesti ottaen tiloja tarjotaan muiden toimijoiden käyttöön maksutta. Etenkin pienten yhdistysten käytännön toiminnan toteuttamista maksuttomuus helpottaa suuresti ja näin pienetkin erityisryhmät voivat päästä toiminnassa alkuun sekä kehittää toimintaansa ja tapaamisia esimerkiksi itsetoimintaryhminä. Perhekeskusten vastausten mukaan toimijoiden yhteistyö voi tarkoittaa myös rahallista avustusta.

"Annamme tiloja käyttöön maksutta, jos toiminta lasten, nuorten tai lapsiperheiden hyväksi."

Toimijoiden yhteistyössä toteutetaan yhteisiä tapahtumia, tilaisuuksia, koulutuksia ja luentosarjoja. Yhteiseen markkinointiin ja viestintään panostetaan myöskin ja käytännössä tietoa levitetään neuvoloiden ja muiden kunta- sekä järjestö tahojen kautta, jolloin tieto palveluista ja toiminnoista välittyy perheille. Perhekeskukset tuovat esille myös yhteistyömahdollisuudet vanhempaintoimikuntien, päiväkotien, koulujen ja opilaitosten kanssa. Yhteistyönä mainitaan toteutettavan myös ruokatukijakoa, Joulupuukeräystä ja Hyvä joulumieli –keräystä, joilla huomioidaan vähävaraisia perheitä.

"Täältä voidaan antaa tietoa lapsiperhepalveluista niitä kaipaaville tai ohjata asiakkaita palvelujen piiriin."

Yhteistyöhön kuuluu käytännön arjen työn lisäksi yhteinen suunnittelu, kehittämistyö ja arviointi, joita toteutetaan työtiimeissä, toimijoiden yhteisissä palaverissa, yhteistyöryhmissä, ohjausryhmissä ja johtoryhmissä. Työryhmien edustus vaihtelee paikkakunnan ja perhekeskuksen toimintojen mukaan. Johtoryhmään, ohjausryhmään ja yhteistyöryhmään kerrotaan kuuluvan kunnan, järjestöjen, seurakunnan ja mahdollisten muiden toimijoiden edustajia. Kunnan puolelta mukana on paikkakunnasta ja perhekeskuksen toiminnoista riippuen sosiaali- ja terveystoimen, kulttuuri- ja nuorisotoimen sekä sivistystoimen edustajia. Työryhmän jäsenenä on joillakin paikkakunnilla myös asiakasedustajia. Suunnittelu-, kehittämis- ja arviointiyhteistyöhön voi osallistua laaja, monialainen ja monitoimijainen asiantuntijaryhmä, jossa mukana voi olla myös maakuntaliitto muiden toimijoiden ohella. Perhekeskusten vastauksissa tuodaan esille kumppanuussopimus, jonka kunta on tehnyt järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Tällaisessa kumppanuussopimuksessa on määritelty kunkin tahon sitoutuminen perhekeskustoimintaan.

6.6 Toiminnan vahvuuksia ja heikkouksia

Perhekeskusten näkemykset toiminnan vahvuuksista liittyvät selkeästi yhteistyöhön, saman katon alla työskentelyyn, kehittämistyöhön ja perheille tarjottaviin monipuolisiin palveluihin.

Yhteistyöhön liittyvinä vahvuuksina nähdään monitoimijuus, moniammatillisuus, mahdollisuus konsultointiin, muilta oppiminen, jaettu vastuu, laaja-alainen osaaminen, henkilöstön innostuneisuus, prosessien nopeutuminen, päällekkäisyyksien välttäminen ja työssä jaksamisen lisääntyminen. Yhteistyön todetaan mahdollistavan ja nopeuttavan tietoisuutta vireillä olevista projekteista ja muiden toimijoiden palveluista, minkä puolestaan koetaan helpottavan asiakastyössä palveluun ohjausta ja asiakkaille auttavista tahoista tiedottamista. Monissa vastauksissa kerrotaan saman katon alla toimimisen olevan vahvuus, joka parantaa yhteistyötä ja tiedonkulkua sekä selkiyttää palveluja asiakkaille. Toiminnan jatkuva kehittäminen yhdessä perheitä kuunnellen koetaan vahvuutena, samoin kuin lasten osallisuuden korostaminen ja vapaaehtoisten toiminnan ohjaaminen.

"Vahvuus: suunnitellaan, ideoidaan ja arvioidaan yhdessä perheiden ja muiden toimijoiden kanssa."

Perhekeskuksen hyvän sijainnin sekä matalan kynnyksen ja avoimen toiminnan koetaan turvaavan sen, että palvelut ovat kaikkien saatavilla ja perheiden on helppo osallistua toimintoihin. Maksuttomuuden nähdään madaltavan osallistumiskynnystä. Vahvuutena nähdään myös ennaltaehkäisevä tukeminen raskausajalta lähtien, monipuolinen toiminta, palvelukokonaisuuden tarjoaminen perheille, ammatillisen avun saatavilla olo, perheiden tarpeisiin vastaaminen ja vertaistuki. Perhekeskusten vahvuuksista esille nousevat myös luotettavuus, tunnettavuus paikkakunnalla ja toiminnan leimaamattomuus.

"Vahvuutena on matalan kynnyksen paikka hakea apua, vertaistukea ja ammattiapua."

"Vahvuus on, että kävijöiden on helppo tulla (avoin ilmapiiri, vapaus tulla/lähteä) ja toiminnan monipuolisuus."

Perhekeskusten näkemykset toiminnan heikkouksista liittyvät rahoitukseen, resursseihin ja yhteistyön toteuttamiseen. Heikkouksista kysyttäessä nousee selkeimmin esille rahoituksen epävarmuus, lyhytaikaisuus ja pysyvän rahoituksen puute. Vastauksissa tuodaan esille, että ennaltaehkäisevässä työssä vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden osoittaminen on vaikeaa. Lisäksi avo- ja ennaltaehkäisevään työhön kohdistuu säästöjä hyvistä tuloksista huolimatta. Heikkoutena nähdään myös liian vähäinen resurssointi henkilöstöön ja toiminnan toteuttaminen hankkeena tai kokeiluluontoisesti, eikä vakiintuneena käytäntönä.

"Heikkous on taloudellinen tilanne, aina mietityttää riittääkö rahat toiminnan pyörittämiseen miten kauan."

Yhteistyön osalta heikkoutena koetaan hallinnollinen sekavuus, kun kaikilla toimijoilla on omanlaisensa ohjeet omilta esimiehiltään, oma johto ja omat budjetit. Monitoimijuus koetaan vaikeaksi istuttaa organisaatorakenteisiin, myös salassapitosäännökset ovat erilaisia eri sektoreilla. Yhteisen linjan, vision ja strategian puuttuminen koetaan

toiminnassa heikkoutena. Vastauksissa tuodaan esille myös se, että kaikilla työntekijöillä ei välttämättä ole ammatillista koulutusta ja enemmän tukea tarvitsevat perheet eivät välttämättä tule mukaan toimintaan.

"Hyvistä tuloksista huolimatta työmuotojen säilyminen sellaisenaan ei ole itsestään selvyyttä, nyt esim. kunnan liittyminen isompaan kuntayhtymään on käynnistänyt selvityksen."

6.7 Toiminnan mahdollisuuksia ja haasteita

Perhekeskusten mahdollisuudet ja haasteet liittyvät olennaisesti edellä kuvattuihin toiminnan vahvuuksiin ja heikkouksiin. Perhekeskusten näkemykset toiminnan mahdollisuuksista liittyvät perheiden hyvinvoinnin tukemiseen arjessa, osallistumiseen, toimijoiden yhteistyöhön ja toiminnan kehittämiseen.

Perhekeskustoiminnan mahdollisuuksina nähdään ennaltaehkäisevä työ, vertaistuki, palveluohjauksellinen työote sekä lastensuojelutoimien ja päivähoiton tarpeen vähentäminen. Useassa vastauksessa todetaan perhekeskuksilla olevan rajattomat mahdollisuudet parantaa lapsiperheiden hyvinvointia, vahvistaa vanhemmuutta ja aktivoida perheitä toimimaan yhteisöllisesti. Yhteisen kohtaamispaikan, toiminnan mielekkyyden ja kävijöiden runsaan määrän nähdään lisäävän osallisuutta.

"Perhekeskusidea on tulossa, toiminta saa vahvemman aseman lapsiperhetyössä Suomessa."

Yhteistyöhön ja monitoimijuuteen liittyen mahdollisuuksina nähdään yhteistyön laajentuminen, jaettu vastuu ja asiantuntijoiden keskinäinen konsultaatio. Yhteistyön koetaan mahdollistavan sosiaalialan ja perhepalveluiden kokonaiskuvan hahmottumisen. Uuden verkostollisen toimintamallin nähdään tuovan uusia ulottuvuuksia työskennellä ja kehittää toimintaa sekä palveluja yhteistyössä toimijoiden, perheiden ja työn kohdatessa. Esimerkkinä toiminnan laajentumisesta esitetään sukupolvien välisiä kohtaamispaikkoja.

"Perhekeskustoiminnalla voidaan vaikuttaa laajasti yhteiskuntaan, sillä perhekeskustoiminta on verkostoihin vaikuttamista, resurssitarpeiden näkyväksi tekemistä ja palveluiden kohdistamista oikein."

Toiminnan mahdollisuutena nähdään myös vapaaehtoistoiminnan käyttö resurssina ehkäisevässä työssä sekä järjestöjen nopeus ja joustavuus vastata muuttuviin haasteisiin ja perheiden tarpeisiin. Sähköisten palveluiden kehittämisen ja sosiaalisen median huomioimisen kerrotaan lisäävän perhekeskuksen toimintamahdollisuuksia.

Perhekeskusten näkemykset toiminnan haasteista liittyivät rahoitukseen, riittäviin taloudellisiin resursseihin ja työntekijäresursseihin, toimijoiden yhteistyöhön, toiminnan kehittämiseen ja rakenteisiin. Kuntien taloudellinen tilanne koetaan haasteena ja pelkona on avoimen toiminnan lopettaminen, koska se ei ole lakisääteistä toimintaa. Tuloksellisuuden osoittaminen lyhyellä aikavälillä ja euroissa on haasteellista. Vastauksissa todetaan, että ennaltaehkäiseviä palveluja on perusteltava kunnan päättäjille ja ennaltaehkäisevään työhön sijoittaminen vaihtelee kunnittain. Rahoituksen epävakaisuudesta seuraa epätietoisuutta ja toiminnan lyhytjänteisyyttä. Haasteena on rahoituskanavien löytyminen, rahoituksen turvaaminen ja jatkuvuus.

"Haasteena on ennaltaehkäisevien palvelujen perusteleminen kunnassa päättäjille, kun ei haluta satsata taloudellisesti ennaltaehkäisevään toimintaan."

Toimijoiden yhteistyö koetaan sekä mahdollisuutena että haasteena. Haasteena nähdään yhteistyön toteuttaminen, verkostojen ylläpitäminen, toiminnan yhdessä kehittäminen, perheiden tarpeiden ja toiveiden sekä ilta- ja viikonlopputoiminnan huomioiminen. Monipuolisuuden lisääminen, joustaminen, ajan "hermolla" pysyminen, muuttuminen, suuntaviivojen selkeänä pysyminen ja lisäverkostojen/-toimijoiden aktivoituminen ja koordinaattorin tarve mainitaan yhteistyön haasteina. Samoin henkilöstön sitoutuminen uusiin toimintamalleihin, yli sektorirajojen toimiminen ja toiminnan vakiinnuttaminen koetaan haasteellisina. Käytännön työssä tilojen riittävyys, toimijoiden kielitaitovaatimukset ja työn kuormittavuus ilman riittäviä resursseja voivat vaikeuttaa toimintaa. Yhteisen vision, strategian, toimintamallin selkiyttämisen ja konkreet-

tisen johtamisen kerrotaan olevan haasteellisia, mutta tärkeitä toiminnan onnistumiselle.

"Haasteena on toiminnan kehittäminen, koska perhekeskustoiminta on vielä niin uutta."

"Verkoston yllä pitäminen vaatii energiaa - riittääkö sitä myös tulevaisuudessa?"

Perhekeskuksen sisäistäminen, "istuttaminen", vallitseviin ja uusiutuviin organisaatiorakenteisiin vaatii työtä. Organisaatiorakenteiden ja hierarkian koetaan rajoittavan toimintavapautta ja voimakas sisäinen byrokratia nähdään uhkana luovalle toiminnalle sekä todelliselle toimintakyvylle. Tätä haastetta lisää entisestään kuntien ja yhteistoiminta-alueiden hallinnollisten rakenteiden muutokset. Verkostomaisen työskentelymallin säilyttäminen niin, ettei perhekeskuksesta muodostu omaa organisaatiota sekä perhekeskuksen toiminnan saaminen osaksi kunnan hyvinvointisuunnitelmaa ja lakisääteistä ehkäisevää työtä mainitaan perhekeskuksen haasteina.

"Yhteistyökumppaneilla on omat toimipaikkansa ja perhekeskus voidaan helposti nähdä toissijaisena lisätehtävänä."

6.8 Neuvoja suunnitteilla oleville tai aloittaville perhekeskuksille

Perhekeskuksille lähetetyssä kyselylomakkeessa kysyttiin millaisia neuvoja he antaisivat suunnitteilla oleville tai toimintaansa aloittaville perhekeskuksille. Perhekeskusten antamat neuvot liittyivät suunnitteluun, yhteistyöhön, toimintaan ja kehittämistyöhön. Tähän kappaleeseen on seuraavaksi koottu aineistossa esille tulleita neuvoja suorina sitaatteina aihealueittain. Tässä tutkimuksessa nähdään suorilla sitaateilla mahdollistuvan perhekeskusten äänen ja perhekeskusten antamien neuvojen välittäminen eteenpäin.

Perhekeskusten antamia neuvoja suunnitteluun liittyen:

Perhekeskusten antamissa neuvoissa korostui alkuvaiheen suunnittelun ja toimintaan sitoutumisen merkitys. Suunnittelussa todetaan olevan tärkeää alkukartoitus jo olemassa olevista toiminnoista sekä laaja ja huolellinen pohdinta toiminnan tavoitteista ja arvoista. Suunnitteluun tulisi varata riittävästi aikaa ja kärsivällisyyttä.

”Huolellinen alkupohdinta ja suunnittelu esimies- ja johtamistasolta lähtien.”

”Päättäjien ja johdon tuki/sitoutuminen erittäin tärkeää.”

”Perhekeskuksen aikaan saaminen on usein tahto/asennekysymys.”

”Riittävän laaja ja perusteellinen toiminnan suunnittelu, mitä tavoitellaan.”

”Ottakaa huomioon iso suunnittelu ja hallinnon työhön menevä aika – varatkaa niille riittävästi aikaa.”

”Panostakaa ja antakaa aikaa pohjatyölle, yhteiselle arvokeskustelulle ja yhteistyökumppanuuksien hiomiselle – yhteistyössä on voimaa!”

”Kärsivällisyyttä.”

”Hyvä suunnittelu tärkeää.”

”Arvokeskustelulle on varattava riittävästi aikaa.”

”Alkukartoitus; mitä on jo olemassa ja kenelle. Hyvä suunnittelu; mitä, kenelle, miksi.”

”Jotta perhekeskus saa parhaat edellytykset, on hyvä, että esimiehet ovat samaa mieltä toiminnasta.”

”Monialaisuuden huomioiminen heti suunnitteluvaiheessa on erittäin tärkeää.”

”Täällä istuttiin ensin pohtimaan ketkä ovat kiinnostuneita osallistumaan avoimeen toimintaan ja sitten vasta alkoi toiminnan suunnittelu.”

”On hyvä opiskella eri perhekeskusmalleja sekä johto että toimijoiden tasolla ja sen jälkeen tarkkaan miettiä hyvä johtamismalli perhekeskuskelle.”

”Yhteinen koulutus on kaiken lähtökohta.”

Perhekeskusten antamia neuvoja yhteistyöhön liittyen:

Perhekeskusten antamissa neuvoissa kannustetaan toimijoiden yhteistyöhön, moniammatillisuuteen, sektorirajojen yli työskentelemiseen, verkostojen luomiseen sekä laaja-alaiseen yhteistyöhön, jossa myös asiakkaat ovat edustettuina. Johtamiskuvioiden selkeyttä ja resurssien riittävyyttä kehoitetaan turvaamaan.

"Mahdollisesti kaikki lapsiperheiden palvelut samaan, sillä verkostoituminen kannattaa."

"Tehkää töitä verkostojen luomiseksi!! Perhekeskustoiminta tulee nähdä laaja-alaisena yhteistyömuotona. Johtamiskuviot ja resurssit kannattaa olla selkeät ja riittävät."

"Yhteistyö alueen muiden toimijoiden kanssa on ensiarvoisen tärkeää!"

"Toimiva yhteistyö vapaaehtoistoimijoiden kanssa."

"Yhteistyötä eri toimijoiden kesken perhekeskuksessa ei kannata alkaa luomaan, ennen kuin jokainen yksittäinen ala on luonut omalle toiminnalle perustan ja toimintakulttuurin."

"Verkostojen luominen esim. kuntatiimi, jossa asiakasedustaja sekä paikallisen tahon lapsiperheiden toimintaa järjestävät tahot edustettuina."

"Alueellisia toimijoita kannattaa hyödyntää paikallisten lisäksi."

"Alle kouluikäisten ja kouluikäisten osaverkostojen on hyvä toimia erikseen asioiden erilaisuuden vuoksi. Tärkeää on kehittää systeemi yhteydenpitoon."

"Moniammatillisuus heti alusta osaksi arkikäytäntöä esim. perhekahvilan ohjelmasta vastuu vuorotellen kunnan eri toimijoille kuten neuvola, sos.toimi ym."

"Moniammatillisuuden ja yli sektorirajojen menevän työotteen hyödyntäminen, osaamisen jakaminen. Yhteistyö kolmannen sektorin kanssa."

"Yhteistyön ylläpitämiseksi tarvitaan nimetty yhteishenkilö, joka kokoaa toimijat."

"Pienten kuntien olisi erityisen tärkeää toimia yhteistyössä muiden kuntien kanssa ja hyödyntää heidän kokemuksiaan ja tietoaan."

"Pysyvien rakenteiden luominen ja yhteistyö/yhteys ympäröivien kuntien kanssa."

Perhekeskusten antamia neuvoja toimintaan liittyen:

Perhekeskusten antamissa neuvoissa mainitaan toiminnan osalta selkeän koordinoinnin ja matalan kynnyksen luomisen olevan olennaisen tärkeitä heti alusta alkaen. Aineistossa tuli selkeänä vaihtoehtona esille toiminnan aloittaminen pienellä toimintamäärällä ja laajentaminen vähitellen. Toiminnoista tiedottamisessa kannustetaan käyttämään monia väyliä, jotta perheet löytävät palvelut. Käytännön toimintaan puolestaan kehoitetaan sopimaan selkeät säännöt toimijoiden kesken.

”Toiminnan selkeä koordinointi alusta alkaen.”

”Toiminnan kytkeminen rakenteisiin alusta alkaen.”

”Uudet toimintatavat tulee juurruttaa olemassa olevaan toimintaan.”

”Yhteinen lähiesimies kokoaa palvelukeskuksen toimintaa ja tuo selkeyttä päätöksentekoon.”

”Matalan kynnyksen ohjelmaa.”

”Aloittakaa pienellä toimintamäärällä ja laajentakaa pikku hiljaa.”

”Voi aloittaa pienestä ja laajentaa, kun huomataan mitä asiakkaat haluaa/toivoo.”

”Valmiutta myös siihen, että jotkut asiat voivat mennä pieleen.”

”Eri toimintavaihtoehtojen ottaminen arkeen, ts. mitään ovia ei saa sulkea.”

”Panostakaa henkilöstön osaamiseen ja työhyvinvointiin – osaava ja hyvinvoiva henkilöstö tekee laatua!”

”Ammattitaitoiset kerho-ohjaajat.”

”Työnohjaukseen olisi työntekijöiden hyvä päästä säännöllisesti.”

”Toiminnan käyntiin potkaisemisessa olisi hyvä olla ainakin alussa projektin vetäjä, jolla ei ole muita tehtäviä. Oman työn ohessa se on vaativaa ja aikaa vievää.”

”Puskaradio on markkinoinnissa oiva apu.”

”Neuvolaan paljon tietoa ko. palveluista, niin asiakkaat löytää perille.”

”Riittävä tiedottaminen tärkeää.”

"Tietoa toiminnasta nettisivuille."

"Aukioloajat muotoutuvat kokemuksen mukana."

"Sovitut asiat tulee kirjata muistiin – tehdä näkyviksi."

"Kaikki vastaa kaikesta, ei toimi kovin pitkälle."

"Tilojen käyttäjille yhteiset säännöt, esim. jälkien siivoaminen."

"Tilojen varaus toimivaksi, esim. nettiin kunnan sivuille."

"Joustavat tilaratkaisut antavat mahdollisuuden toiminnan muokkaamiseen jatkossakin."

Perhekeskusten antamia neuvoja kehittämistyöhön liittyen:

Toimijoiden fyysinen läheisyys ja ennalta sovitut, säännölliset tapaamiset, asiakkaiden osallisuus sekä rahoituksen monikanavaisuus kehotetaan huomioimaan kehittämistyössä.

"Fyysinen läheisyys auttaa perhekeskustoiminnan kehittämisessä."

"Kysellään toiveita vanhemmilta, jutellaan toiminnasta."

"Perheet mukaan toiminnan suunnitteluun."

"Asiakaskyselyt tärkeitä toiminnan suunnittelussa."

"Ajan myötä toiminta yleensä laajenee ja monipuolistuu, silloin työntekijän on tunnustettava omat voimavaransa, koska ihan kaikkeen ei aina pysty vastaamaan vaikka tarvetta ja innokkuutta olisikin."

"Säännölliset tapaamiset ovat tärkeitä, mutta usein hankalia järjestää. Siksi jo alkuvaiheessa olisi hyvä sopia joku käytäntö, milloin tavataan."

"Säännölliset verkostotapaamiset tärkeitä."

"Monikanavainen rahoitus kehittämistyössä on hyvä huomioida."

"Hankkikaa rahoitusta useammasta paikasta, ei kannata varautua yhden kivijalan varaan."

"Avoin ja innokas mieli mukaan, sitä tarvitaan pitkin matkaa..."

6.9 Perhekeskusten hyviä käytänteitä

Perhekeskuksille lähetetyssä kyselylomakkeessa kysyttiin hyviä käytänteitä, jotka he haluaisivat tuoda esille. Näitä näkemyksiä on koottu tähän osioon suorina sitaatteina. Tässä tutkimuksessa nähdään suorilla sitaateilla mahdollistuvan perhekeskusten äänen sekä perhekeskusten antamien hyvien käytänteiden välittäminen eteenpäin.

"Lastensuojelun ja ennaltaehkäisevän työn yhdistäminen on onnistunut yllättävän hyvin."

"Maahanmuuttajayhteisöjä on tuettu järjestämään itse monipuolista toimintaa."

"Positiivinen ote työhön."

"Avoin dialogisuus työssä päivittäin asiakkaiden kanssa sekä muussa työssä ja ajattelutavan levittäminen perhekeskuksen ulkopuolelle."

"Asiakasraati; tällä tavoin saadaan perheet mukaan suunnitteluun ja palautteen antoon."

"Vanhemmat osallistetaan alusta alkaen eli avoimessa toiminnassa työntekijä ei tee perheiden puolesta vaan heidän kanssaan."

"Yhdistyksiin kuuluminen, esim. Suomen perhekeskusyhdistys."

"MLL:n vapaaehtoistoiminnan ohjausmalli, jolla saa resursseja ja monipuolisuutta ehkäisevään työhön lisää."

"Laadunvarmistuskäsikirja (2009) käytössä– suositellaan lämpimästi."

"Perhelinkki, esimieslinkki, vauvala-toiminta."

"ICDP vuorovaikutusohjelma, joka on voimavara- ja suhdelähtöinen terveyttä edistävä ohjelma. Ohjelman tavoitteena parantaa lasten hoidon laatua. Se pohjautuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja sopii hyvin esim. perhekeskuksen yhteiseksi arvopohjaksi. Sitä voi käyttää neuvolassa, päivähoidossa, koulussa ja sosiaalihuollossa ja antaa näin eri hallintokuntien toimijoille yhteisen näkemyksen, kielen, toimintatavan ja arvopohjan. (löytyy osoitteesta www.icdp.se)"

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä tutkimus tuotti tietoa perhekeskusten tämän hetkisestä tilanteesta, perhekeskusten erilaisista toimintamuodoista ja erilaisista palveluista. Lisäksi tutkimuksen avulla selvitettiin perhekeskuksissa toteutuvaa yhteistyötä, näkemyksiä toiminnan vaikuttavuudesta sekä mahdollisuuksista ja haasteista.

Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto (2010) toteaa, että perhekeskusta ei ole käsitteenä tarkasti määritetty ja käytännössä toiminta vaihtelee suuresti eri puolilla maata. Tämä tutkimusaineiston perusteella voidaan sanoa samaa. Perhekeskukset näyttävät olevan hyvin erilaisia toimintatapansa ja palvelujensa suhteen. Toiminta vaihtelee paikkakunnittain, mikä osaltaan kertonee siitä, että toiminnan lähtökohtana ovat paikallisuus, paikalliset voimavarat, tarpeet ja toimijat. Tämän aineiston perusteella perhekeskusten toiminta näyttää pohjautuvan suurimmalta osin monitoimijuu-teen, toimijoiden yhteistyöhön. Toisaalta esille tuli se, että perhekeskus voi painottua vahvasti kunnan sisäiseen perus- ja perhepalveluiden palveluverkostoon ja moniammatilliseen toimintaan siellä. Tutkimuksessa tuli vaihtoehtoisena mallina esille järjestöjen keskus, joka toimii yhteistyössä muiden toimijoiden ja julkisen sektorin kanssa. Järjestöjen toiminta näyttää selkeästi painottuvan ryhmä- ja kerhotoimintaan sekä avoimeen kohtaamispaikkaan. Tässä tutkimuksessa mukana olleet perhekeskukset keskittyvät paikalliseen toimintaan, sillä vain muutama perhekeskus ilmoitti toimintansa pohjautuvan seudulliseen kehittämistyöhön.

Tämän aineiston perusteella voidaan sanoa, että yhteinen fyysinen tila on hyvin yleinen perhekeskusten toiminnan pohjalla oleva malli, sillä lähes $\frac{3}{4}$ tämän aineiston perhekeskuksista toimii sillä tavoin. Toimijoiden yhteisessä fyysisessä tilassa toiminen koetaan erittäin myönteisenä, mutta käytännössä tarvitaan yhteisesti sovittuja, selkeitä sääntöjä tilojen varaamisesta ja tilojen käytöstä, esimerkiksi tilojen siivouksesta. Yhteinen fyysinen tila näyttää vaikuttavan myönteisesti myös palvelujen vakiintumiseen ja tunnettavuuteen. Asiakkaiden kannalta yhteinen fyysinen tila koetaan myönteisenä, koska perheiden palvelut löytyvät samasta talosta ja kynnys osallistumiseen on matala ilman leimautumisen pelkoa. Perhekeskuksen sijaintiin tulee kiinnittää huomiota, jotta se olisi keskeisellä paikalla ja helposti löydettävissä. Perhekes-

kuksen hyvä sijainti ja toiminnan monipuolisuus osaltaan lisäävät perhekeskuksen julkisuutta ja tunnettavuutta pitäen kynnyksen matalalla, jolloin voidaan paremmin saada mukaan myös ne perheet, jotka jäävät helposti kotiin.

Tämän aineiston perusteella voidaan todeta, että perhekeskusten toiminnassa näkyy vahvasti verkostoituminen ja toimijoiden yhteistyö. Perhekeskuksen toimintatavasta riippumatta yhteistyötä tehdään kaikissa perhekeskuksissa, yhteistyön määrän ja tapojen vaihdellessa suuresti aina yhteisestä tilojen käytöstä yhteiseen kehittämistyöhön ja käytännön työparityöskentelyyn. Toimijoiden yhteistyön onnistumiseksi huolellinen ja perusteellinen alkupohdinta ja alkusuunnittelu näyttävät olevan erittäin merkityksellistä. Yhteistyön perustuksien, verkostojen rakentamisen ja yhteistyökumppanuuksien luominen vaativat aikaa. Myös yhteisten arvojen, tavoitteiden ja vision pohdinnalle on varattava aikaa riittävästi. Hyvä alkukartoitus, erilaisten toimintamallien tarkastelu ja perusteellinen alkusuunnittelu näyttävät luovan hyvän pohjan perhekeskukselle. Alkuvaiheen laajan toiminnan vaihtoehtona voi olla pieni toimintamäärä alkuvaiheessa, joka mahdollistaa toiminnan laajentamisen pikku hiljaa asiakkaiden toiveiden ja tarpeiden mukaan.

Aineiston perusteella toiminnan suunnittelua tulisi toteuttaa käytännön toimijoiden tasolla, esimiestasolla, johtotasolla ja asiakkaiden tulisi osallistua jo alkuvaiheen suunnitteluun. Yhteistyön toteutumiseksi tarvitaan yhteistä näkemystä ja kaikkien toimijoiden vahvaa sitoutumista toimintaan. Perhekeskuksissa tehtävän yhteistyön muodot voivat vaihdella ja muuttua vuosittain palvelujen mukana, kuitenkin yhteistyössä näyttää toimijoiden erikoisosaaminen hyödyntyvän perheiden parhaaksi. Julkisen sektorin, järjestöjen ja seurakuntien yhteistyötä toteutetaan paljon perhekeskusten avoimissa toiminnoissa ja ryhmätoiminnoissa esimerkiksi työparityöskentelynä tai asiantuntijavierailuina. Käytännön yhteistyö näyttää toteutuvan myös yhteisten tapahtumien, tilaisuuksien ja koulutusten yhteydessä. Tilojen tarjoaminen toisten toimijoiden käyttöön on hyvin yleinen yhteistyön muoto.

Yhteistyötä ja toimintojen kehittämistä tukevat toimintojen suunnittelu, kehittäminen ja arviointi yhteistyössä toimijoiden työryhmissä. Säännölliset, ennalta sovitut toimijoiden tapaamiset sekä toimijoiden välisen tiedonkulun turvaaminen esimerkiksi sovittujen yhteyshenkilöiden kautta tukevat osaltaan yhteistyötä ja toiminnan kehittämistä.

Tämän aineiston pohjalta voidaan sanoa, että perhekeskus kehittää yhteistyötä ja yhteistyö puolestaan kehittää perhekeskusta, sillä yhteistyö tukee palvelujen kehittämistä ja monipuolistamista sekä luo uusia mahdollisuuksia toimia perheiden parissa ja vastata perheiden tarpeisiin. Asiakkaiden eli perheiden mielipiteitä, palautteita ja ääntä tulee kuulla ja huomioida monin eri tavoin, esimerkiksi keskustelujen, asiakaspalautteiden ja työryhmissä olevien asiakasedustajien kautta.

Perhekeskusten toimintatavoissa, palveluissa ja yhteistyökäytännöissä on eroavaisuuksia, mutta silti perhekeskusten näkemykset toiminnan vaikuttavuudesta, yhteistyöstä sekä toiminnan mahdollisuuksista ja haasteista ovat yhteneväisiä. Toimijoiden yhteistyön ja matalan kynnyksen toimintojen nähdään lisäävän palvelujen mahdollisuuksia ja perheiden osallistumista. Perhekeskusten vastausten perusteella kaikki toiminnot ja palvelut koetaan tärkeiksi ja vaikuttaviksi, koska kaikilla palveluilla on omat asiakaskuntansa.

Perhekeskusten mielipiteissä näkyi selkeästi vertaisryhmien, kerhojen ja avoimen kohtaamispaikan, avoimen toiminnan ja avoimen päiväkodin tärkeys. Näillä toiminnoilla voidaan tukea lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta, vahvistaa vanhempien voimavaroja sekä arjessa jaksamista, mahdollistaa tukiverkostojen luominen ja lasten kasvatuksen tuki. Odottavien vertaisryhmillä, vauvaperheryhmillä ja laajennetulla perhevalmennuksella voidaan antaa valmiuksia vanhemmuuteen ja luoda pohjaa vanhemmuudelle. Vanhempien tietoisuuden lisääminen ja vanhemmuuden vahvistaminen raskausaikana on tärkeää, koska vanhempien on todettu olevan silloin motivoituneimpia ottamaan vastaan tietoisuutta lapsen kehityksestä, vanhemmuudesta ja perhe-elämästä.

Perhekeskus voidaan nähdä osana kasvatuskumppanuutta, etenkin avoin päiväkotikotihoidossa olevien lasten osalta. Joillakin paikkakunnilla perhekeskustyö koetaan kevyempänä vaihtoehtona lasten päivähoidolle ja suoranaيسena säästönä päivähoitokustannuksissa, sillä arjen jaksamisen on todettu tukevan pienten lasten kotihoitoa. Moniammatillisuudella ja monitoimijuudella voidaan laajentaa kasvatuskumppanien määrää, jotka parhaimmillaan toimivat sekä vanhemmille että lapsille voimaa antavina ja ennakoivana tukena.

Perhekeskusten toimijat kokevat antavansa vanhemmille läheistä tukea ja kannustusta vanhemmuuteen sekä tarjoavan mahdollisuuden perheiden keskinäiseen vertaistukeen. Vertaistuen merkitys samassa elämäntilanteessa olevien kesken on merkittävä, sillä vertaistuki mahdollistaa erilaisissa elämäntilanteissa löytämään omia voimavaroja ja ratkaisuja pulmiin, usein jo pelkästään kokemusten jakaminen helpottaa. Vertaistuki ei kuitenkaan korvaa ammattilaisen antamaa apua, mutta toisaalta ammattilaisen apu ei korvaa vertaistukea. Tässäkin mielessä toimijoiden yhteistyötä tarvitaan perheiden tukemiseksi.

Perhekeskusten vertaisryhmissä ja kerhoissa on tarjolla toimintoja hyvin monenlaisille ryhmille. Tämä johtunee pitkälti siitä, että perhekeskusten palveluja kehitetään yhteistyössä toimijoiden ja asiakkaiden kanssa ja palveluilla pyritään vastaamaan perheiden tarpeisiin. Tämä osaltaan kuvaa palveluiden joustavuutta, tärkeyttä ja vaikuttavuutta. Toisaalta vastauksista kävi ilmi, että kysyntä ja tarjonta eivät aina kuitenkaan kohtaa. Näin kävi eräässä perhekeskuksessa, jossa oli kysyntää eroryhmälle, mutta toiminnan alkaessa ei kävijöitä ilmaantunutkaan.

Perhekeskusten mahdollisuudet ja haasteet näyttävät olevan selkeästi yhteydessä toiminnan vahvuuksiksi ja heikkouksiksi koettuihin asioihin. Tämän tutkimuksen perhekeskuksista noin puolet toimii pysyvän rahoituksen turvin ja hankkeiden jälkeen on yleensä päästy pysyvän rahoituksen piiriin. Sekalainen rahoitus on myös melko yleistä, sillä noin 1/3 rahoittaa toimintansa tällä tavoin. Hankerahoituksella toimintaa toteuttaa vastaajista alle viidesosa, joista lähes kaikki pitkäkestoisella hankerahoituksella. Pitkäkestoinen rahoitus vakauttaa toiminnan kehittämistä, sillä perhekeskukseen liittyvään toimintakulttuurin muutokseen, toimijoiden yhteistyön luomiseen ja kumppanuuksien toteutumiseen on varattava riittävästi aikaa. Lähes puolet perhekeskuksista toimii pysyvän rahoituksen turvin, mutta senkään ei koeta aina takaavan resurssien ja rahoituksen vakautta, sillä säästötoimien todetaan kohdistuvan helposti juuri ennaltaehkäisevään työhön.

Palvelujen perusteleminen ja tuloksellisuuden osoittaminen euroissa rahoitusta varten koetaankin perhekeskuksissa raskaana ja vaikeana. Rahoitus ja resurssien riittävyys sekä epävakaisuus ovat perhekeskusten suuria haasteita. Rahoituksen epävarmuus aiheuttaa epätietoisuutta ja toiminnan lyhytjänteisyyttä. Vastausten perus-

teella voidaan ajatella, että toiminnan rahoitukselle ja resursseille tarvitaan vakautta, jotta toimintaa voidaan kehittää ja toteuttaa pitkällä aikajänteellä. Rahoitusta ja resursseja voidaan turvata perustelemalla ja lisäämällä tietoisuutta ennaltaehkäisevän työn tuottavuudesta sekä kartoittamalla monikanavaisen rahoituksen mahdollisuudet. Perhekeskusten vastausten perusteella voidaan ajatella, että rahoituksen ja resurssien epävarmuus kuvaavat yleisesti ennaltaehkäisevän työn rahoitusta. Työn tärkeys tunnistetaan ja korjaavien toimien kalleus tiedetään, mutta silti säästöt kohdistuvat helposti juuri ennaltaehkäisevään työhön. Tällöin voidaan joutua tilanteeseen, jolloin järjestelmä osin itse aiheuttaa korjaavan työn tarvetta.

Toimijoiden hallinnolliset rakenteet ja niiden muutokset sekä sektorirajojen yli toiminen näyttävät tuovan perhekeskusten toimintaan haasteita. Tämän aineiston perusteella perhekeskuksen toiminnan johtamiseen ja päätöksentekoon tarvitaan selkeyttä ja riittäviä resursseja kaikille toiminnan tasoille. Lisäksi tarvitaan toimijoiden yhteistä sitoutumista, erityisesti tarvitaan johdon ja päättäjien pitkäjänteistä sitoutumista ja tukea.

Perhekeskusten vastausten perusteella voidaan todeta perhekeskusten monipuolisilla palveluilla turvattavan perheiden hyvinvointia, arjen jaksamista, yhteisöllisyyttä, osallisuutta, sosiaalisia verkostoja sekä vahvistettavan vanhemmuutta ja vanhempien voimavaroja. Perhekeskukset tarjoavat perheille mahdollisuuden samassa elämäntilanteessa olevien kohtaamiseen, toisiin perheisiin tutustumiseen ja perheiden keskinäiseen vertaistukeen. Samalla voidaan ehkäistä yksinäisyyttä ja syrjäytymistä perhekeskuksen matalan kynnyksen ja ennaltaehkäisevien toimintojen avulla. Tässä tutkimuksessa tuli selkeästi esille perhekeskusten näkemykset ja kokemukset ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen onnistumisesta.

Palvelujen saatavuus sekä matala kynnys osallistua ja hakea apua ovat perheiden hyvinvointia lisääviä tekijöitä. Vastausten perusteella palvelujen saavutettavuutta ja perheiden osallistumista voidaan turvata sillä, että palveluista ja toiminnoista tiedottamiseen kiinnitetään huomiota ja tiedottamisessa käytetään monenlaisia väyliä Internetin kotisivustoista ja muiden toimijoiden linkeistä aina puskaradioon. Jatkuva tehokas toiminnasta tiedottaminen on tärkeää, koska perhekeskusten asiakaskunta vaihtuu jatkuvasti perheiden elämäntilanteiden muuttuessa. Aineiston perusteella

palvelujen maksuttomuus helpottaa perheiden osallistumista. Maksuttomuuden tärkeyden voidaan ajatella osaltaan liittyvän lapsiperheiden lisääntyvään köyhyyteen.

Perhekeskuksen uudentyylinen toimintakulttuuri yli sektorirajojen, yhdessä perheiden parhaaksi työskennellen ja perheiden tarpeita kuunnellen on tämän aineiston perusteella suuri mahdollisuus toimia lähellä perheitä sekä toteuttaa ja kehittää ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista perheiden parissa.

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että toimijoiden yhteistyö, verkostojen ylläpitäminen ja laajentaminen sekä toiminnan kehittäminen joustavasti perheiden tarpeita vastaaviksi on perhekeskuksille samanaikaisesti sekä mahdollisuus että haaste. Toimijoiden yhteistyön ja toiminnan kehittämisen kannalta yhteinen visio, yhteiset tavoitteet ja toiminnan suuntaviivat sekä konkreettinen johtaminen ja koordinointi ovat tärkeitä osatekijöitä heti toiminnan alkuvaiheesta lähtien.

Tässä tutkimuksessa nousi esille myös perhekeskusten välisen yhteistyön tarpeellisuus ja mahdollisuus esimerkiksi tiedon ja kokemusten vaihdon tai perhekeskusten yhteisten koulutusten muodossa. Näin perhekeskukset voisivat oppia toisiltaan, löytää uusia toimintatapoja ja kehittää toimintaansa sekä saada itsekkin vertaistukea toisilta vastaavilta yhteisöiltä.

8 POHDINTA

Lapsiperheisiin kuuluu noin 40 prosenttia Suomen väestöstä, joten lapsiperheiden hyvinvointi koskettaa suurta osaa Suomen kansasta. Monet perheistä riippumattomat tekijät ja muutokset voivat vaikuttaa olennaisesti perheiden elämään ja hyvinvointiin. Tänä päivänä köyhyys ja taloudelliset ongelmat heijastuvat monien perheiden arkeen. Monissa perheissä painiskellaan työttömyyden mukanaan tuomien huolien kanssa, toisaalta työssä käyvät vanhemmat painiskelevat työn paljouden, stressin ja ajan puutteen kanssa. Aineellinen vauraus ja taloudellinen toimeentulo helpottavat elämää, mutta eivät takaa hyvinvointia kaikilla elämänalueilla, toisaalta pienituloisessa perheessä voidaan elää tasapainoista ja onnellista elämää. Lasten hyvinvointi on

joka tapauksessa pitkälti riippuvainen vanhempien hyvinvoinnista ja vanhempien valmiudesta vanhemmuuteen.

Lastensuojelun kasvanut tarve ja korjaavan työn kalliit kulut ovat yhteiskunnassamme kääntäneet huomiota ennaltaehkäisevän työn tärkeyteen ja haluun toimia ennen kuin ongelmat kasvavat suuriksi. Viime päivinä on sanomalehdistä saatu taas lukea, kuinka huostaanotettujen lasten määrä kasvaa lähes viidellä prosentilla joka vuosi. Lastensuojelun laitos- ja perhehoidon kustannusten todetaan karanteen jo aikaa sitten käsistä ja kulujen ennustetaan kasvavan vähintään kymmenen prosentin vuosivauhtia. Perheiden on todettu saavan liian vähän tukea, jolloin lasten ongelmat pääsevät kärjistymään. Lisäksi huono-osaisuuden todetaan kulkevan sukupolvelta toiselle. Laitosvaltaisuutta on mediassa kritisoitu kansallisena huolena ja häpeänä. Ratkaisuja ongelmiin ei uskota löydetävän pelkästään viranomaisilta ja ennaltaehkäisyyn panostamisen ajan ajatellaan koittaneen viimeistään nyt.

Ennaltaehkäisevään työhön sijoittamisen tärkeyden tuo esille myös Terveysten ja hyvinvoinnin laitokselta Jukka Mäkelä, jonka näkemyksen mukaan kuntatalouden vaikeuksissa karsitaan ennaltaehkäisevästä työstä, vaikka siitä voidaan saada tuottoa jo ensimmäisten vuosien aikana esimerkiksi vanhempien lisääntyneenä työpanoksena ja verotuloina sekä lasten ja nuorten ongelmien vähenemisenä. Mäkelän mukaan kunnissa ei panosteta riittävästi ennaltaehkäisevään työhön, koska sen tuottavuuteen ei luoteta, hyödyn uskotaan menevän toiselle sektorille tai hyödyn uskotaan olevan liian myöhäistä. Lisäksi syrjäytymisen polkuja ei tunneta tarpeeksi, vaikka tietoa on saatavilla enemmän kuin viisi tai kymmenen vuotta sitten. (Mäkelä 2010a; Mäkelä 2010b, 7,8.)

Syrjäytyminen voi kuitenkin alkaa jo hyvin pienenä, hyvin pienestä ja jokainen syrjäytynyt nuori maksaa Valtiontalouden tarkastusviraston laskelmien mukaan noin miljoona euroa. Tämän lisäksi tulevat inhimillisten voimavarojen menetykset, jotka ovat yhteiskunnan tulevaisuuden ja menestyksen kannalta merkityksellisimmät. Ruotsin Kansanterveyslaitoksen mukaan kuntataloudellisesti kannattavia ovat lasta tukevaa vanhemmuutta edistävät työmuodot, yksilöllisesti toistuvat kotikäynnit sekä vanhempainryhmät. Taloudellisesti vaikuttavaksi mainitaan myös lasten tunnetaitojen paran-

taminen ryhmien tai opetusohjelmien kautta. Näistä näkökulmista katsoen perhekeskuksissa tehdään kannattavaa työtä. (Mäkelä 2010a; Mäkelä 2010b, 7,8.)

Suomalaisten perhekeskusten kehittäminen on 2000-luvulla lähtenyt liikkeelle ennaltaehkäisevästä työstä ja varhaisesta puuttumisesta sekä tarpeesta päästä lähemmäs perheitä, osaksi perheiden arkea. Perhekeskusten toiminnoilla pyritään vastaamaan perheiden tarpeisiin sekä tukemaan lapsiperheiden arkea ajatuksella, että tukemalla vanhemmuutta voidaan tukea hyvää lapsuutta. Perhekeskukset laajentavat hyvinvoinnin rakentamisen ja ennaltaehkäisevän työn näkökulmaa uudella toimintakulttuurillaan, johon kuuluvat olennaisesti toimijoiden yhteistyö, perheille suunnatut avoimet palvelut, mahdollisuus vertaistukeen ja helppous osallistua toimintaan. Perhekeskusten toiminta vaihtelee suuresti paikkakunnittain, mikä kertoo toiminnan paikallislähtöisyydestä. Tämä kuvaa toimintakulttuuria, joka pyrkii vastaamaan tarpeisiin, eikä toimimaan ylhäältä alas annettuina valmiina malleina. Perhekeskusten toimintatapaa voisi kuvata kokonaisuuksien hahmottamisella sekä jokaisen toimijan erityisosaamisen ja asiantuntijuuden hyödyntämisellä. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen, on helppo uskoa siihen, että perhekeskustyyppisesti toimien voidaan vähentää lastensuojelun taakkaa.

Perhekeskusta ei ole käsitteenä tarkasti määritetty. Tämän opinnäytetyön yhteydessä huomasin, että käsite on "harmaata aluetta" toimijoiden itsensäkin keskuudessa, sillä jotkut vastaamatta jättäneet tahot ilmoittivat, etteivät koe toimintansa olevan varsinaista perhekeskustoimintaa, vaan heidän toiminta pohjautuu kunnalliseen palveluverkostoon tai järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyöhön. Tämän opinnäytetyön myötä pohdin siis sitä, kuinka tarkkaan perhekeskusta on tarpeen rajata tai määritellä. Mikä voisi olla määrittelyn peruste; hallinnoiva taho, palvelujen määrä, toimijoiden yhteistyö vai perheiden omakseen kokema toimintamalli. Tässä yhteydessä voidaan myös miettiä, kuka määrittelyn tekisi; viranomaiset, ammattilaiset, perheet itse vai yhteistyössä. Koko yhteiskunnan ja perheiden kannalta tärkeintä lienee se, että herätään toimimaan yhdessä perheiden parhaaksi. Painottuupa perhekeskuksen toiminta julkisen sektorin palveluverkostoon, monitoimijuuteen tai järjestöjen toteuttamaan työhön, niin toiminnan kohde ja tavoite ovat sama - perhe ja perheen vanhempien ja lasten hyvinvointi.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ollut löytää yleistettävyyksiä, eikä lokeroida tai löytää tyypillistä perhekeskusta, mikä olisikin melko mahdotonta ajatellen niiden erilaisuuksia. Toimintatapojen erilaisuudesta huolimatta, perhekeskusten vastauksissa nousivat esille samat teemat ja näkemykset liittyen yhteistyön ja yhteisen fyysisen tilan tuomiin hyviin kokemuksiin, perheille tarjottavaan vertaistukeen, vanhemmuuden tukemiseen ja ennaltaehkäisevän työn onnistumiseen. Toisaalta haasteina nousi yhteneväisesti esille rahoitus, resurssit sekä yhteistyön ja verkostojen kehittäminen.

Ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen onnistumiseksi toimijoiden tiivis yhteistyö näyttää olevan erittäin tärkeää. Opinnäytetyön edetessä pohdin yhteistyöhön tarvittavan pitkäjänteisyyden, kärsivällisyyden, avoimuuden sekä toimijoiden keskinäisen luottamuksen ja tasavertaisuuden merkitystä. Ilman näitä voi olla vaarana kadota taas omiin lokeroihin ja omiin sektoreihin, jolloin ei kyetä vastaamaan perheiden tuen tarpeisiin eikä tukemaan perheiden hyvinvointia.

Nykyisten suomalaisten perhekeskusten kehittämistyö näyttää keskittyvän suurelta osin pikkulapsivaiheeseen. Tämä sai miettimään sitä, kuinka eri-ikäisten lasten ja nuorten erilaisiin haasteisiin ja niihin liittyviin vanhemmuuden vaiheisiin vastaaminen ja tukeminen olisi tärkeää kytkeä yhä enenevässä määrin mukaan perhekeskusten toimintaan, sillä myös monet koululaiset ja murrosikäiset vanhempineen ovat usein "pulassa". Kenties vastauksena eri-ikäisten palvelujen ja tuen kehittämiseen on perhekeskuksen tunnettavuus, tuttuus, monipuolinen toiminta ja saumaton palveluohjaus kaikenikäisten lasten vanhemmille sekä lapsille ja nuorille itselleen.

Tutkimuksen aineistoon perehtyminen herätti ajatuksia sähköisten palveluiden ja sosiaalisen median mahdollisuuksista linkittyä perhekeskustoimintaan, vaikkei netti-maailma vastaakaan ihmiskontaktia. Pohdin sitä, kuinka perhekeskuksen omat kotisivut voisivat toimia ohjauksellisesti, esimerkiksi sisältäen linkit auttaviin puhelimiin, neuvontaan ja muihin lapsiperheisiin liittyviin asioihin, kuten lapsen kasvun ja kehityksen vaiheisiin.

Tämän tutkimuksen valossa voidaan todeta, että toimijoiden yhteistyöllä ja asiakkaiden osallisuudella saadaan koottua yhteen monenlaisia ajatuksia, näkemyksiä ja katsontakantoja, joiden avulla perheille suunnattua toimintaa ja palveluja voidaan

kehittää ja laajentaa monipuolisesti. Samalla kaikkien osallistujien ja toimijoiden on mahdollista oppia uutta sekä tarkastella omaa vallitsevaa ajattelutapaa, mahdollisesti myös laajentaen tai muuttaen sitä. Yksi monitoimijuuden rikkauksista voi olla se, että jokaisella on oma näkemyksensä ja katsontakantansa asioihin ja yhteistyön sujuminen edellyttää toisten kuuntelemista ja kuulemista. Näin yhteisö voi kehittyä yhdessä, kun ei toimita ylhäältä alas, eikä alhaalta ylös, vaan yhdessä oppien.

Yhteisöllisyydellä ja osallisuudella nähdään olevan keskeinen merkitys hyvinvoinnin edistämisessä ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Perhekeskusten toiminnan on todettu lisäävän perheiden keskuudessa yhteisöllisyyttä, jonka puolestaan nähdään nykyisessä epävarmassa maailmassa luovan turvallisuutta, moraalista selkeyttä ja yhteenkuuluvuutta. Yhteisöllisyydellä rakennamme sosiaalista pääomaa, arvoja, normeja ja toimintamalleja, jotka ohjaavat myös vanhemmuutta ja jotka siirrämme tuleville sukupolville. Sosiaalinen pääoma lisää tutkitusti hyvinvointia sekä psyykkistä ja fyysistä terveyttä. Sosiaalisen pääoman puute puolestaan ilmenee sosiaalisina ongelmoina. Vanhempien sosiaalinen pääoma vaikuttaa lasten hyvinvointiin ja lapsuuden sosiaalinen pääoma puolestaan tuottaa hyvinvointia aikuisiälläkin riippumatta sosiaalisesta, taloudellisesta tai koulutuksellisesta asemasta. Näin ollen tämän päivän toimet ovat hyvin kauaskantoisia ja tulevaisuuteen peilaavia.

Lea Pulkkinen (2002, 211) määritelmän mukaan hyvä vanhemmuus ei ole taloudellista vaurautta, taloudellista pääomaa, vaan vahvaa sosiaalista pääomaa, johon kuuluu vanhempien hyvä keskinäinen suhde, lapsen hyvä suhde isään, äidin huolehtivainen suhtautuminen lapseen sekä ruumiillisesta rankaisemisesta pidättäytyminen. Mielestäni perhekeskuksilla on mahdollisuus yhteisönä toimia yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman rakentajana sekä arvojen, normien, toiminta- ja käyttäytymismallien esille tuojana. Perhekeskus voi rakentaa vallitsevaa arvomaailmaa ja sosiaalista pääomaa myös tietoisuuden lisäämisen kautta esimerkiksi lasten oikeuksien osalta.

Tämä opinnäyte alkoi lapsiperheiden hyvinvoinnin tarkastelusta ja näin lopuksi voidaan todeta, että ihmisen hyvinvoinnissa on pitkälti kysymys ihmisyyden pienistä, yksinkertaisista perusasioista. Lapsi tarvitsee hyvin voidakseen turvallisen kiintymyssuhteen, arkista huolenpitoa ja hoivaa vanhemmalta, joka pystyy huolehtimaan lapsestaan, kokemaan vanhemmuuden myönteisenä, selviytymään arjesta ja vastoin-

käymisistä sekä hakemaan tarvittaessa apua. Nykyisessä hektisessä, median kyllästävässä, kilpailuhenkisessä maailmassa tarvinemme jotain pysyvää ja luotettavaa, pysähtymistä, läsnäoloa, yhdessä tekemistä ja yhdessä olemista, joko omassa perheessä tai jossain muussa yhteisössä. Elämäntilanteiden muutoksissa, vastoinkäymisissä ja tavallisessa arjessa voi kuka tahansa - lapsi, nuori tai aikuinen - jossakin elämänsä vaiheessa, tarvita pientä tai suurta tukea. Tärkeää on, että tukea on silloin saatavilla ja tietoisuutta tuen mahdollisuudesta.

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli antoisa oppimiskokemus, joka syvensi aiemmin oppimaani ja kokemaani lapsiin, perheisiin ja perheitä tukeviin toimintoihin liittyen. Mielenkiintoista oli perehtyä perhekeskusten toimintoihin, palveluihin, mahdollisuuksiin ja erityisesti toimijoiden kumppanuuteen. Tutkimuksen aikana olen tutustunut aiheeseen liittyvään teoria- ja tutkimustietoon sekä seurannut aiheeseen liittyviä asiantuntijaluentoja ja seminaareja. Mielestäni opinnäytetyön aihe on hyvin ajankohtainen, sillä lasten ja nuorten hyvinvoinnista, lastensuojelutoimien ja -kulujen jatkuvasta kasvusta sekä ennaltaehkäisevän työn tärkeydestä käydään nykyisin paljon keskustelua. Opinnäytetyön tekeminen oli sekä haasteellista että mielenkiintoista, sillä perhekeskuksista löytyi hankeraportteja ja yksittäisiä perhekeskuksia koskevia tutkimuksia, mutta PERHE-hankkeen loppuraportin lisäksi en löytänyt aiempaa yhteen kootua tietoa perhekeskuksista.

Opinnäytetyö oli pitkä, aikaa vievä ja monivaiheinen prosessi, jonka aikana opin paljon tutkimuksen tekemisestä ja tutkimuksen eri vaiheista. Antoisinta tutkimuksessa oli lukea perhekeskusten vastauksia ja saada tietää perhekeskusten näkemyksiä ja kokemuksia toiminnastaan perheiden parissa. Haasteellisinta oli aineiston jäsentäminen selkeäksi kokonaisuudeksi ja sujuvaksi tekstiksi. Ohjaavien tahojen kommentit ovat auttaneet opinnäytetyön edetessä. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa tietoa sekä sellaisia asioita, näkemyksiä ja kokemuksia, joiden kautta voidaan tukea Perheentalo Joensuu -hankkeen suunnittelua. Toivon, että tästä opinnäytetyöstä on hyötyä Perheentalo Joensuu -hankkeelle, antaen tiedon jyväsiä ja ajatusten siemeniä suunnittelu- ja kehittämistyöhön.

LÄHTEET

- Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto 2010. Kattava osaajaverkosto perhe keskustyön kehittämisen tukena. Viitattu 28.9.2010. <http://www.perhekeskus.fi/>
- Bardy, Marjatta 2009. Hyvinvoinnin ulottuvuudet - perheen ja yhteiskunnan suhteissa. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 226-240.
- Coleman, James 1988. Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology; 94: 95-120.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Hautamäki, Antti & Lehtonen, Tommi & Sihvola, Juha & Tuomi, Ilkka & Vaaranen, Heli & Veijola, Soile 2005. Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus.
- Heimo, Eija & Oksanen, Pasi 2004. Strateginen kumppanuus perhekeskustyössä. Palvelustrateginen kumppanuus-hanke. Teoksessa Paavola, Auli 2004 (toim.) Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi; kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. 38-40.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hyypä, Markku T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kalland, Mirjam 2006. Lapsiperheiden hyvinvointi. Tausta-aineistoa Stakesin ja opetushallituksen asiantuntijaseminaariin "Lasten hyvinvointi ja oppimisvalmiuksien arviointi 3-7 vuoden iässä. 19.4.2006. Helsinki. Viitattu 6.10.2010. http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/BDFF3EA0-A525-45F7-B1EF-D7D86DC02570/0/Lapsiperheenhyvinvointi_kalland_3_.pdf

- Kalliomaa, Milla 2004. Perhekeskustoiminta - perheiden kumppanuutta. Teoksessa Paavola, Auli 2004 (toim.) Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi; kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. 34-37.
- Kemppainen, Jaana 2010. Perhekeskustoiminnan merkitys lapsiperheiden palvelujen kehittämisessä. Pohjoismainen perhekeskuskonferenssi. Espoo. 7.5.2010. Viitattu 20.8.2010. <http://www.congrex.fi/fc2010/KemppainenFI.pdf>
- Kemppainen, Jaana & Huisko Marja-Leena 2008. Yhteistyön ja kumppanuuden edellytykset ja rakenteet. Teoksessa Kemppainen, Jaana (toim.) 2008. Kutsu kumppanuuteen – eväitä arkeen. Jyväskylän kaupungin raportit 2008. Jyväskylän seudun PERHE-hankkeen loppuraportti. 16-17. Viitattu 30.9.2010. http://jyvaskylanseutu.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/27005_perhehanke_sahkoinen_mike.pdf
- Koskinen, Simo 2003. Suomalaisen yhteisösosiaalityön kehitys ja nykysuuntaukset. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) 2003. Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-kustannus. 206-236.
- Kylmäkoski, Merja & Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo (toim.) 2010. Yhteisöllisyyden monet muodot. Teoksessa Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Sarja C. Oppimateriaaleja 23, 2010. Helsinki: HUMAK. 16-17.
- Lammi-Taskula Johanna & Salmi, Minna 2008. Huoli jaksamisesta vanhempana. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä Matti (toim.) 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes. 38-60.
- Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 11-19.
- Matthies, Aila-Leena 2008. Kansalaisosallistuminen ja yhteisöllisyys eurooppalaisen hyvinvointipolitiikan murroksessa. Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.) 2008. Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla. Jyväskylä: PS-kustannus. 61-84.

- Niemelä, Anna 2007. Selvitys lasten ja nuorten hyvinvointia koskevasta tutkimuksesta. Verson raportteja 3/2007. Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verso. Viitattu 1.10.2010.
<http://verso.palmenia.helsinki.fi/kirjasto/julkaisut/LastenHVselvitys.pdf>
- Mäkelä, Jukka 2010a. Ehkäisevä työ kustannuksia säästävänä investointina. Lasten Kaste-seminaari 5.10.2010. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 5.10.2010. <http://www.videonet.fi/thl/20101005/3/>
- Mäkelä, Jukka 2010b. Ehkäisevä työ kustannuksia säästävänä investointina. Teoksessa Siltala, Elina & Paananen, Maiju 2010. Mitä Kasteesta on kasvamassa? Lasten Kaste -seminaari 5.10.2010. Seminaarijulkaisu. 7-8. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 25.10.2010. <http://kasvunkumppanit.thl.fi/thl-client/pdfs/7a5c36bd-8978-4017-ab8f-5332ea1d2e5a>
- Paajanen, Pirjo 2007. Mikä on minun perheeni. Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Perhebarometri 2007. Väestötutkimuslaitos Katsauksia E 30 / 2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Paavola, Auli (toim.) 2004. Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi; kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. 8-23.
- Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Puska, Pekka 2010. Hyvinvointia ja terveyttä edistävä perhekeskus. Pohjoismaiden perhekeskuskonferenssi 7.5.2010. Espoo. Viitattu 20.8.2010.
<http://www.congrex.fi/fc2010/PuskaFI.pdf>
- Putnam, Robert D. 1993. Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, Robert D. 2000. Bowling alone: The collapse and revival of American community. New York: Simon & Schuster.
- Rantanen, Anna-Kaisa 2010. Monitoimisuus lastensuojelun kehittämishankkeissa. Tampereen yliopisto. Porin yksikkö. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Viitattu 1.10.2010. <http://tutkielmat.uta.fi/tutkielma.php?id=20741>

- Rimpelä, Matti 2010. Lapsiperheiden määräaikainen hyvinvointiarviointi: Yhteinen haaste ammattiryhmille ja hallintokunnille. XII Perhetutkimuksen päivät 16.4.2010. Jyväskylä. Viitattu 6.10.2010.
<https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/perhetutkimus/koulutus/ptpaivat2010/luentomateriaa/rit/rimpela>
- Risikko, Paula 2010a. Pohjoismaiden perhekeskuskonferenssi 6.5.2010. Espoo. Viitattu 19.8.2010. <http://www.congrex.fi/fc2010/Risikko.FI.pdf>
- Risikko, Paula 2010b. Mitä Kasteesta kasvamassa. Lasten ja perheiden palvelut muutoksessa. Kaste-seminaari 5.10.2010. Helsinki. Viitattu 6.10.2010.
<http://www.videonet.fi/thl/20101005/2/>
- Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 4-11.
- Röpelinen, Anne-Mari 2008. Lähiötyö lapsiperheiden parissa - mukavaa puuhastelua vai ongelmiin tarttumista? Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla. Jyväskylä: PS-kustannus. 127-139.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Perhepolitiikka Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2006:12. Helsinki.
- Syrjälä, Leena & Ahonen, Sirkka & Syrjäläinen, Eija & Saari, Seppo 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus 2010. Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Perhekeskus. Viitattu 11.10.2010.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/perhekeskus
- Tilastokeskus 2010a. Perheet 2009. Viitattu 6.10.2010.
<http://www.stat.fi/til/perh/2009/index.html>
- Tilastokeskus 2010b. Hyvinvointia ei voi mitata yhdellä luvulla. Viitattu 5.10.2010.
http://www.tilastokeskus.fi/artikkelit/2009/art_2009-02-19_002.html
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Viitala, Riita & Kekkonen, Marjatta & Paavola, Auli 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:12. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Vilkka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

LIITTEET Liite 1 TUTKIMUSLUPA

 Perhekeskus Lapset - Rauha ja Riemu

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Hakijan hakijoiden nimi/ nimet Tuija Raatikainen		puhelin 050 363 0861
osoite Satakielentie 4, 80330 Reijola		
sähköpostiosoite tuija.raatikainen@humak.edu / tuija.raatikainen@jns.fi		
oppilaitos yliopisto	☐ muu korkeakoulu	☐ keskiasteen / ammatillinen koulu
X ammattikorkeakoulu	☐ muu oppilaitos	☐ muu taustayhteisö
tutkimuksen ohjaaja Eeva-Liisa Wallius (Saara Keränen)		
toimipaikka ja osoite Itä-Suomen aluetoimisto, Siltakatu 12 C, 80100 Joensuu		Puhelin 040 739 2323
oppiarvo / ammatti Tukihenkilötoiminnan koordinaattori		
tutkimuksen nimi ja aihe lyhyesti kuvattuna Perhekeskus perheiden hyvinvoinnin edistäjänä.		
<p>Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää ja kartoittaa Suomessa toimivien perhekeskusten tämän hetkistä tilannetta, sitä millaiseksi perhekeskusten toiminta on kehittynyt, millaista on monitoimijuus ja yhteistyö sekä millaisena nähdään perhekeskustoiminnan vaikuttavuus lapsiperheiden hyvinvointiin. Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille perhekeskusten näkemyksiä, kokemuksia sekä mielipiteitä ja niiden myötä auttaa Joensuun Perheentalo -hankkeen alkuvaiheen kehittämistä.</p>		
tutkimuksen kohderyhmä Perhekeskukset		
X varsinainen tutkimussuunnitelma liitteenä		
tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-/tutkimuslaitoksessa 1.6.2010 / 30.8.2010		
tutkimuksen tyyppi väitöskirja	☐ lisensiaattitutkimus	☐ Pro Gradu
X ammatillinen opinnäyte	☐ muu opinnäyte	muu, mikä tieteellisiä ja yleistajuisia artikkeleita
Pääasiallinen tutkimustapa/ - menetelmä		
X kysely koeasetelma	☐ haastattelut ☐ havainnointi	☐ asiakirja- tai tilastoanalyysi ☐ muu, mikä
Aineiston suunniteltu keruu-aika alkaa	päättyy	tutkimuksen arvioitu valmistumisaika 11/2010
Tarvittavat salassa pidettävät asiakirjatiedot, mitä tietoja ja mistä		

tutkimusaineiston suojaus, missä säilytetään, ATK:lla käsiteltävän aineiston suojaustapa (mahdollisesti käyttäjätunnukset, salasanat yms.)

tunnistetiedot

☐ tunnistetiedot säilytetään ja analysoidaan

perustelut tunnistetietojen säilyttämiselle

tutkimusrekisterin hävittäminen

☐ kaikki tunnistetiedot hävitetään

tutkimusrekisterin arkistointi

☐ ilman tunnistetietoja

☐ tunnistetiedoin arkistolaissa tarkoitetun viranomaisen aineistona arkistolain säännösten nojalla arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti

☐ tunnistetiedoin kansallisarkiston luvalla

Arvioitu Pelastakaa Lapset ry:n työpanos ja aiheutuvat kustannukset järjestölle

Postituskulut

sitoumukset

Minä allekirjoittanut vakuutan noudattavani sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta annetun lain 14 §:ssä säädettyä asiakirjasalaisuutta sekä saman lain 15 §:ssä säädettyä vaitiolovelvollisuutta ja hyväksikäyttökieltoa niiden tietojen osalta, jotka olen saanut tehdessäni tutkimusta Pelastakaa Lapset ry:ssä.

Hakija sitoutuu lisäksi luovuttamaan yhden kappaleen valmistuneesta tutkimuksesta Pelastakaa Lapset ry:n keskustoimiston kirjastoon.

allekirjoitukset salassa pidettäviä tietoja käsitteleviltä henkilöiltä

paikka ja pvm	allekirjoitus ja nimenselvennys	henkilötunnus
	allekirjoitus ja nimenselvennys	henkilötunnus
paikka ja pvm	allekirjoitus ja nimenselvennys	henkilötunnus

paikka ja pvm
Joensuu 30.8.2010

hakijan allekirjoitus ja nimenselvennys

Tuija Raatikainen

Päätös

☒ tutkimuslupa hyväksytty

☐ tutkimuslupa hylätty

Mahdolliset lisäehdot:

yhteyshenkilö Pelastakaa Lapset ry:ssä

paikka ja pvm

Hki 13.9.2010

päättäjien allekirjoitukset ja nimenselvennykset

Pirkko Saarto

Pirkko Saarto

Hanna Markkula-Kiisik

jakelu

☒ hakijalle

☐ Pelastakaa Lapset ry:n yhteyshenkilölle

☐ oppilaitoksen tutkimuksen ohjaajalle

Liitteet

LIITE 2 KYSELYLOMAKE PERHEKESKUKSILLE

1. Millaista perhekeskuksenne toiminta on?

- ☐ julkisen sektorin toimintaa
- ☐ järjestöpohjaista toimintaa
- ☐ julkisen ja kolmannen sektorin sekä mahdollisesti muiden toimijoiden yhteistyötä

2. Mihin toimintamalliin perhekeskuksenne toiminta pohjautuu?

- ☐ verkostopohjaiseen työtapaan
- ☐ seudulliseen kehittämistyöhön
- ☐ yhteiseen fyysiseen tilaan

3. Kuinka toimintanne on rahoitettu?

- ☐ lyhytkestoisella (alle 2 v.) hankerahoituksella
- ☐ pitkäkestoisella (yli 2 v.) hankerahoituksella
- ☐ pysyvällä rahoituksella
- ☐ muutoin, miten?

4. Millaisia palveluja / toimintoja perhekeskuksenne tarjoaa?

5. Mitkä palvelut / toimintamuodot koette tärkeimmiksi / vaikuttavimmiksi?

Miksi? (omat kokemukset, asiakkaiden palautteet)

6. Mihin perhekeskustoiminnalla voidaan vaikuttaa?

7. Millaista yhteistyötä perhekeskuksenne toteuttaa julkisen ja kolmannen sektorin sekä mahdollisesti muiden toimijoiden välillä?

8. Mitkä ovat mielestänne perhekeskustoiminnan vahvuudet / heikkoudet?

9. Mitkä ovat mielestänne perhekeskustoiminnan haasteet / mahdollisuudet?

10. Millaisia vinkkejä / neuvoja / ohjeita antaisitte suunnitteilla oleville tai toimintaansa aloittaville perhekeskuksille?

11. Mitä kokemuksia / näkemyksiä / hyviä käytäntöjä haluaisitte jakaa muille perhekeskuksille?

12. Mitä muuta haluaisitte tuoda esille?

Kiitos vastauksistanne!

LIITE 3 SAATEKIRJE

Hei!

Opiskelen yhteisöpedagogiksi Joensuun Humanistisessa ammattikorkeakoulussa. Teen Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimistolle opinnäytetyötä, jonka aiheena on perhekeskustoiminta perheiden hyvinvoinnin edistäjänä.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa Suomessa toimivien perhekeskusten tämän hetkistä tilannetta. Oheisen kyselyn tavoitteena on selvittää ja tuoda esille perhekeskusten kokemuksia, näkemyksiä ja mielipiteitä toimintatavoista, yhteistyöstä ja toiminnan vaikuttavuudesta lapsiperheiden hyvinvointiin.

Opinnäytetyötäni ohjaa yliopettaja Jussi Ronkainen / Humak Joensuu.

Kokemuksenne ja näkemyksenne ovat erittäin arvokkaita ja tärkeitä.

Jaetun tiedon kautta voidaan tukea perhekeskusten toimintaa ja kehittämistyötä.

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä.

Pyydän vastaamaan kyselyyn 30.9.2010 mennessä sähköpostitse.

Vastauksista kiittäen ja hyvää syksyn jatkoa toivottaen,

Tuija Raatikainen

yhteisöpedagogiopiskelija (AMK)

tuija.raatikainen@humak.edu

puh. 050 363 0861